

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

IX.

Издава половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и властичучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

VI.

ЧАСНОМЕ СВЕШТЕНСТВУ БОГОСПАСАЈЕМЕ ЕПАРХИЈЕ ЦРНОГОРСКЕ.

NACIONALNA

Помоћу Божијом, а по жељи Његовога Височанства нашега Узвишенога Господара Књаза Николе, Реве године у Синодалној Типографији у Москви напечатано је правило службе великоме Божијему угоднику и нашем заштитнику код престола небеснога *Светога Петра* Цетињскоме Чудотворцу, чије свете моћи нетљене почијевају у манастиру Цетињскоме.

Ово правило, које садржи потпуну Светитељеву службу, шаљемо вашој парохијалној цркви.

Овијем наређујемо, да по односноме правилу ове, а тако и у будуће сваке године 18. Октобра на дан престављења великоме Божијему угоднику Светитељу Петру Цетињскоме на вечерњи, јутрењи и Божественој Литургији држите свечану службу.

Свети Петар први, негдашњи Господар и Митрополит Црногорски, Богоугоднијема и неуморнијема дјелима Својијема, још за свога земнога живота, велика је и неоцијењена добра чинио земљи нашој.

Он, као Божији угодник, и после престављења одъ Бога удостојен је велике милости, те као избрани светитељ Божи свагда своје свете молитве приноси пред престолом Свевишњега Бога за срећу и благо нашега Узвишенога Господара Књаза Николе, Његовога сјајнога Дома и народа.

Да би се ми и у будуће достојни показали Његовога милостивога ходатајства код Бога, дужни смо се са свесрднијема молитвама Светитељу Петру свагда обраћати, а особито на дан Његовога престављења; зато се наређује, да народ тај дан светкује и посеђава свету цркву на Богослужење.

Но пошто се дана 18. Октобра светкује и успомена Светога апостола и евангелиста Луке, то оног дана, нека се на вечерњи, јутрењи и Божественој литургији за оба светитеља разреди правило по уставу, који у таквоме случају одређује ред службе.

Вас и народ ваше парохије препоручујем Богу и Светима молитвама његовога угодника Св. Петра Цетињскога.

Цетиње, 27 Септембра 1895.

Смирени Митрополит

Бр. 1048.

Митрофан.

СВЕТА БРАЋА КИРИЛ И МЕТОДИЈЕ

СЛОВЕНСКИ АПОСТОЛИ.

Издао проф. Л. Т. Перовић.

СРБИЈА (Српски језик)

CRNOJEVIĆ

Сада да зауставимо пажњу на то: да ли се рад св. апостола простирао на све Словене, или је он био доступан неком засебном племену?

У данашње вријеме св. писмо, тај колосални споменик неуморног рада Кирила и Методија, заједно с осталим богослужабним књигама на словенском језику, служи извором морала и духовне просвјете само половини словенског племена. Језик је тај, истина, сличан свима нарјечијама словенског језика, али сада не живи у устима ни једног словенског народа; шта више није лако ријешити, који је народ говорио тим језиком у половини IX-ог вијека. И дан-данас је он разумљив Бугарима, Србима и Русима, а што се тиче нарјечија западних Словена, то можемо рећи, да се он од њих далеко удаљио. Пријевод св. браће могу разумјети Пољаци, Чеси, Хрвати и други Словени са запада, али се они њима не користе. Да ли је тако било и у доба, кад се тек пријевод јавио? — По готово се зна, да словенско

племе није било тако распарчано за вријеме Кирила и Методија ни у обичајима, ни у нарави, ни у језику, као што то данас видимо. Те су разлике доцније поникле усљед многих историјских утицаја, као и додиром са сусједним туђим народима. Западни се Словени подвргоше утицају неки италијанском, а неки њемачком и од њих много које-чега примише. Ови се утицаји најприје одазваше на језик, али у епохи рада св. браће не пођоше сви словенски народи оним путевима, који многе од њих раздвојише или учинише, те их други народи покорише. Да, разлика у географским условима већ и тада ударила бјеше печат разлике, али не у језику, већ у обичном говору, у надмашају једних или других звукова код југоисточних и западних Словена. Сличност звукова код словенских народа у данашње вријеме пружа нам јасно убјеђење, да је пријевод св. писма и других богослужбених књига био израђен на језику јужних Словена, т. ј. панонском и македонском, међу којима св. браћа живјеше и отпочеше свој узвишени рад, дијалект чији они врло добро бјеху усвојили. Напоменућемо још, да ови Словени рачунаху се као најобразованији између свих словенских племена, а то се даде објаснити сусједством с Византијом, а још више, што бјеху добро познати с византијском културом; а ми бисмо онајприје то објаснили неоспорним фактом, по коме се је словенска писменост, која се развијала непосредно после Кирила и Методија, груписала у Бугарској, и језик споменика те писмености истовјетан је с језиком пријевода светих књига.

Али ипак старински списи пријевода светих првоучитеља подједнако се налазе како код Словена пријадранских, тако и на најдаљем истоку словенских колонија, а то значи, да је пријевод био разумљив свима словенским племенима, а уз то срањивање других споменика старе литературе разних словенских народа убјеђује нас, да није било велике разлике у језику Словена, који живјеше у IX и X вијеку. Осим тога ми имамо јасне доказе старих словенских писаца, који нам тврде то „Болгаре же и Словяне (македонские) и Срѣби и Богиняне и Руси — во всѣхъ тѣхъ языкѣхъ единѣ“¹⁾ а преподобни Нестор, описујући сеобу словенских народа по разним странама, примјећује: „бѣ же языкѣхъ словенскѣхъ единѣ.“²⁾ А да је неоспорна истина, да је велики труд светих првоучитеља доступан био читавом словенском свијету, то нам доказује и та околност, што се готово у једно исто доба увело словенско богослужење

1) святые кнжныя славянѣ, стр. 56.

2) лѣтопись Нестора под 808 год. виѣи странникѣ стр. 651.

по источном обреду међу све словенске народе: Бугари, Чехо-Моравци, Далматинци, Пољаци и Срби примише то богослужење још за живота св. Методија, неки под руководством његовим личним, а неки под руководством његових ученика. Таквим начином рад свете браће био је свесловенски, ма да су они сјемена хришћанска посијали тек међу Бугарима и Чехо-Моравцима.

За нас је веома важно знати, у колико се рад св. браће дотакао наше сјеверне браће Руса; у колико се он одазвао на њихову духовну просвјету.

Уопште примљено је започињати историју хришћанства код Руса прије живота св. Владимира. Први податци о крштењу Руса падају на 866 годину, а то је баш у оно доба, када св. браћа вршаху велико просвјетно дјело међу Чехо-Моравцима. Могли бисмо још рећи, да је прва страна руске историје везана с радом св. првоучитеља. Године 865 нови непријатељи — Руси — нападоше на Цариград и пред њима задрхта онако силна Империја. Цар Михаил III не бјеше ту; с Арапима се бораше у Азији, а Цариград остао бјеше без заштите. Руси, доловивши на својим лађама, опљачкаше и изгореше околину и предграђе великога Стамбола, али сам град, што бијаше утврђен јаким зидовима, не моглоше освојити, па се за то с великим плијеном пократе натраг. Онда се византијска је власт страховала од Руса, да не би ретко њима се јавили, а за то највећу обрану нађу у хришћанској вјери. Међу Русима се значајно рашири хришћанство, а тим се они у велико измијенише, посташе мирни, па и придружише се Византији. Онај исти патријарх Фотије, што сокољаше цариграђане за вријеме страшне поплаве руске 865 год., мало за тим шаље окружну посланицу свима источним епископима и извјештава их, да су се не само Бугари, него и страшни Руси крстили. „Народ — пише он — који својом суровошћу и крвожедношћу надмашује све остале народе, који се, чим покори околне народе, погорди и, маштајући много о себи, подиже своје оружје и на римску државу — сада је сам преокренуо своје незнабожачко сујевјерје у чисту хришћанску вјеру и држи се, као право друштво, не гледајући на то, што нас је прије узнемиравао својим нападајима и чинио велика злочинства³⁾ (навала на Цариград).

Посље овога паметна политика намјесника Михаилова, Василија Македонског, славенина по происхођењу, још ближе примаче Русе к Византији и тада ширење хришћанства међу

3) Иловајскиј „Исторія Россіи,“ стр. 287.

првима учиње тако живи успјех, да Руси добише нарочитог архијепскопа, створи се нова епархија, потчињења цариградском патријарху, коју Лав философ, пребрајајући епархије цариградског патријархата, меће на шестом мјесту. — Он ту епархију назива Русијом. ³⁾

Сад се пита: каквим би се начином могло објаснити оно нагло ширење хришћанства међу народом варварским, који прву своју појаву забиљежи пљачком и рушењем свега, што му се на пут намјераваше? Тај историјски факт, посвједочен авторитетним лицем, какав бјеше знаменити Фотије, налази за себе објашњење само у непосредној вези с радом словенских првоучитеља, који се одазвао на цијело велико племе словенско. Истина, словенске идеје допиралу к источним Словенима исто онако, као и к јужним, али до друге половине IX в. оне бијаху туђе за масу, јер се шираху на неразумљивом за народ језику. Таквим начином и крштење Руса можемо објаснити само појавом хришћанске проповиједи и летурђије на словенском језику. И једна и друга је без сумње допирала к руским Словенима, који бјеху у непосредном и непрестаном снопшају са дунавским Словенима. Руски првобитни летопис, пребрајајући племена руска, спомиње Уличе и Тиверце, а ови живљаху на самом југозападу садашње Русије. Њихове насеобине дружаху се на запад од Дњепра до самог Дунава. У IX и X вијеку ови Уличи и Тиверци бјеху као мост међу јужним и источним словенима. Хришћански просвјетни покрет, који се заче међу Бугарима у епохи св. браће, не могаше да се не одазове и на источне гране словенске. Сјетимо се ријечи Фотијевих, када оно извјешћаваше источне епископе, да су не само Бугари промијенили своје старо незнабоштво на вјеру у Христа, него и Руси — и нама не треба другог доказа о томе, да су се Бугари и Руси готово у исто вријеме крстили, а то није трудно дозволити, кад се зна, да су та два народа били сусједи и сродни; шта више то сроство бјеше тако велико, да је сам Светислав још у X в. налазио могућим, да постави пријестолницу своје државе у Перејаславцу бугарском, на Дунаву. Од г. 866 хришћанска се просвјета у Русији непрестано ширила и постепено обухватила словенска племена око Дњепра. За вријеме Игора хришћани састављају силни елемент „књажевске дружине,“ имају сабор св. Илије у Кијеву; за вријеме Олге хришћанство допире у књажевску фамилију и најпосље св. Владимир доврши до краја рад, који се обрађивао за читав један вијек — официјалним признањем

3) *ibidem*.

Хришћанства врховном религијом, као оно што учиње Велики Константин у своје вријеме у римској империји. — Таквим начином народ руски, заједно с другим Словенима, обвезан је светој браћи за чисту своју духовну просвјету.

Тако би у прошлости, а шта се ради у садашњости? —

Историја човјечанства преставља нам једну рељефно нацртану и дубоко поучну слику борбе народâ за духовни и материјални опстанак, за побједу идеја и духовних принципа: јачи и савршенији остављају траг у историји, уносе своју лепту у ковчег човјечанског развића, наприје покрећу његово усавршавање; слабији и неотесанији неосјетно ишчиљавају у борби, служећи тек као слијепо оруђе за силније. А што је са словенима? Њих Провиђење — слава Му — богато украси и обдари. У низу дугих вјекова они се показаше достојни за развиће и усавршавање, не гледајући на све ударе судбине, на све непријатне услове, у којима проживише тако дуго вријеме. Они се показаше као једно силно племе, те међу великим племенима савременог човјечанства заузеше достојно мјесто. Звјезда предходница њихова бјеху им св. браћа, која им створише велику историјску улогу, јер њиховим радом дадоше словенима залог јединства, развића и силе.

Али да се запитамо, користиле ли се сви Словени подједнако оним драгоцијеним аманетом, који им завјешташе св. првоапостли? Ко иоле познаје историју словенску, није могуће да не рече — не! —

Одмах после смрти св. браће, непријатељи словенства руше ону везу која спајаше словенска племена. Прије него што бјеше сазрела та мисао о јединству, која страхаше словеске компшије: Романце и Ђерманце; прије него што она ојача — посљедњи упрегну све своје силе, да разједине и раздијеле словенске народе. Нијемци позваше дивље Маџаре, који заузеше панонску равницу, откидоше Чехо-Моравце од своје јужне родбине. Под уједињеним силама њемачким и маџарским паде велика моравска држава, а највећег савезника непријатељи словенски нађоше у Риму. Епископима се римским прохтјело бјеше да поврате све-свјетско господство на новом земљишту — земљишту религиозном. Замашна је њихова идеја, достојна сваког поштовања, да само иницијатори њени не забраздише кривим путевима. Прва страна словенске историје почиње се диобом цркава. Рим и Византија поклаше се око супремације духовне над читавим свијетом. Рим, помоћу Ђерманаца, завлада западним Словенима, па се постара, да угуши њихово национално

развиће. Идеју народности, која izбијаше из словенске летурџије и народње литературе, Рим непрестено праћаше и сузбијаше помоћу својих слугу и присталица. С таквим притиском на народност упоредо је ишло и наметање ђерманске културе, привијање формâ ђерманског култа на живот западних Словена. Чехо-Моравци, Хрвати, Пољаци и Лулички Срби, које латинство одвоји од осталих Словена, подадоше се ђерманској култури, и после дуге, упорне, али узалудне борбе — постадоше слуге њемачке. Што се тиче оних Словена, који живљаху око Елбе и Балтичког мора — они излињаше са свим под притиском њемачким тако, да само географска назвања свједоче, да су онђе, гдје је данас: Берлин, Држђани и Лајпциг, била некада Словенска насељења. Многвјековна историја те борбе увјерава нас, да главни узрок губитка националне самосталности западних Словена лежи у томе, што они или нијесу могли, или нијесу умјели одржати богослужење на народњем језику. Латинство их доведе у сужањство њемачко. Источне и јужне словене Провиђење сачува од латинштине. Силна идеја народности, коју подржаваше св. црква, пружи им прилику, да пренесу и издрже страшне ударе судбине — јарам монголски и господство турско, испод којих они још јаче одгајише своју народну самосвијест.

Прозујаше вијекови, а ми што данас видимо — Словенски је свијет раздијељен још више него у половини IX в., када словенски апостоли вршаху мисију. Различити историјски путеви, којима окренуше западни и источни Словени, доведоше их до разноликости у религији а тако исто у државном и друштвеном животу. Шта више међу неким словенским племенима — браћи родној — ускрсну очајничка унутрашња мржња и борба; али, не гледајући на све то, никада се није међу словенским народима гушило сазнање племенског сродства, није се гасила тежња к јединству. Па и данас завјет св. браће не припада прошлости; он се чува као најсветија амајлија у крви и срцу словенском; имена се апостолска вију као символ уједињења и самосвијести; и данас, као отрагу хиљаду и више година, окупљају они Словене под једном заставом, на којој пише: „јединство и браство.“ Већ сада постоји магнет, који тамо тегли и притегнуће све раскомадане словенске народе, јер он има примјене у духовном свијету ништа мање, него у физичном. Тај велики магнет — то је она жива мисао свесловенска о свом духовном јединству — идеја панславизма. Она је зарезала у словенским срцима онај велики првоапостолски за-

вјет: да чувају свети ковчег њихових аманета; па, када се пробуде духови словенски, загушени и клонули под притиском туђих — небратских народа, када се створи духовна опште-словенска фамилија — тада ће знамење крста прекрилити нови благословени Израилъ, успркос свима ненријатељима њиховим, који се старају, да из корјена развију антипатију међу појединим племенима, па да угуше идеју јединства и браства. Звуци словенске службе на народном језику подржаваће ту везу, а најјачи стуб православља и огњиште те идеје панславизма умјеће побједоносно и високо држати барјак тог јединства. Па нека говоре злогуци гласи што хоће и на сав глас — словенским племенима дотужиће ропство туђинско, а погледи највећих преставника словенског свијета већ су с надом обраћени к Русији тој моћној и вјерној чуварици аманета св. апостола.

Извори, које сам имао под рукама:

- 1) Паннонскія житія Кирила и Меодія.
- 2) Житіе и подвиги Константина философа.
- 3) Св. Кириль и Меодій первоучители славянъ — профессора Малышевскаго.
- 4) Кирило-Меодіевски сборникъ 1885 г.
- 5) Святые южннх Славнцъ — Пресвященнаго Филарета.
- 6) Меодіевскій юбилейный сборникъ — Будыловичъ, Варшава 1885 г.
- 7) Похвальное слово блаженному Кирилу и архіепископу панонскому Меодію (Чтеніе въ Императ. Общ. Ист. и Др. Россійскихъ 1865 г. т. II.
- 8) Лѣтопись Нестора.
- 9) Лекціи по Исторіи Славнскихъ церквей, Профессора И. С. Пальмова за 1889—90 год.
- 10) Труды Кіеской Духовной Академіи за 1885 г. т. I.
- 11) Собраніе Сочиненій А. Гильфердинга, т. I.
- 12) Чтевіе въ Имп. Общ. ист. и Др. Росс. т. II за 1863 г.
- 13) Славнскія древности — Шафарика.
- 14) Памятники отечественные на славнскомъ языкѣ.
- 15) Памятники древней письменности „служба святому Кирилу, учителю словянскому — профессоръ А. Александровъ.
- 16) Словенскіи Апостоли Кирил и Методіе и истина Православља — Др. Н. Милаш
- 17) Славнство и Европа — Миллеръ.
- 18) Славнство и міръ будущности — Л. Штуръ.
- 19) Россія и Европа — Данилевскій.
- 20) Исторія Россіи съ древнншихъ временъ — Соловьевъ, т. XVI, Москва 1882 г.
- 21) Исторія Россіи — Иловайскій.
- 22) Monumenta Slavorum Meridionalium т. I. — Тейнеръ.
- 23) Обзоръ исторіи славнскихъ литературъ — Пыпинъ и Спасовичъ.
- 24) Исторія ерпекє књижевности Ст. Новаковић.

Осим наведених извора, које сам с пажњом прочитао и раширио погледе своје на темат, који ме одавно живо занима, имао сам под рукама још неколико извора, који се дјеломике додирују теме, те их зато и не приводим.

Л. Т. П.

РЕЛИГИЈСКО ВАСПИТАЊЕ.

Пише В. Масловарић, учитељ.

(Свршетак.)

При томе треба се чувати, да се у дјетету не развије ропски страх од Бога, јер онда таква побожност неће носити карактер повјерљиве преданости вољи Божијој, него ће у души осјећати ропски страх. Да се не би у дјетету развио такав појам о Богу, треба га потјећати на Бога највише онда, када се оно налази у пријатном душевном стању; даље при посматрању величанствених природних појава. Тако исто је важно потјећати дијете и онда, када се налази у непријатном душевном стању због гриже савјести, што је учинило неко неваљало дјело.

Васпитачу се треба брижљиво старати, да религиозна осјећања не замори. То заморавање бива најчешће онда, када се на дијете управљају честа питања, или кад се на дјечија питања дају такви одговори, који су за дјецу неразумљиви. Да би се избјегла та опасност (заморавање), као најтачније мјерило за разговор о стварима, које васпитно утичу на религиозна осјећања дјечија, јесте њихов интерес. Докле дијете с интересом слуша разговор о тим стварима, дотле га треба и водити. Чим се осјети досада код дјетета, одмах разговор о тим стварима треба прекинути, јер се у противном случају може мјесто религиозног осјећања развити у дјетету навика ка празним фразама. Такве фразе неће никад имати никакве религиозне основе, јер нијесу израз срца.

Осим тешкоћа, које потичу отуда, што домаће васпитање често пута ствара врло накарадне елементарне појмове о религији у души дјетињој, — има још тешкоћа. Као најважнија тешкоћа за развитак религиозног осјећања бива онда, када сам наставник није довољно религиозан, те не може оваква осјећања ни развити у срцима дјечијим. Но још је жалосније, што

се често дешава нарочито при даљем школовању, да наставници осталих предмета игноришу библијска приповиједања као нешто, што се коси са здравим разумом. Они, а нарочито природњаци, без икаквог устезања врло ће често рећи, да такво вјеровање кочи коло људског прогреса.

У свакој држави, гдје буде имало школа са таквим учењем, ту не може бити никаквог напретка. Такве се школе никако не смију сматрати као васпитни заводи, већ се могу назвати гробарима свога народа. Дијете још умно неразвијено није се у стању толико уздићи, да би могло расудити, да ли је претежније и истинитије оно, што му говори његов вјеручитељ, или оно, што му говори наставник природњак. Ну по несрећи често овом другом вјерује.

Пошто су се у дјетету развила религиозна осјећања, онда долази молитва, којом се та осјећања исказују. Молитва је битни израз религиозног живота, чији је центар срце. Пошто је срце центар религиозног живота, то је васпитачева дужност племенити и напајати срце васпитаниково хришћанским врлинама, како би молитве, које дијете буде Богу уносило, биле чисти израз његовог душевног живота (осјећања.) Молитва је у религији нешто најзвишеније, јер се човјек у тим моментима уздиже над свим пороцима и наслатама земаљског живота, на што га гони осјећање зависности и љубави према Богу. Само дакле у тим моментима човјек осјећа потпун унутарњи мир, јер је тада и сцем и мислима сједињен с Богом. Да би пак те своје молитве принијели Богу, то се побожни хришћани сваке недјеље и празника скупљају у цркву, и воде са собом своју дјецу. Ну многи педагози противни су вођењу мале дјеце у цркву. То је мишљење донекле оправдано с тога, што дијете у своје рано доба не може појмити значај цркве и молитве. Сви педагози, који се држе тога мишљења, препоручују, да сами родитељи редовно сваке недјеље и празника посјећују цркву, чиме ће се изазвати у дједи тежња, да и они иду у цркву. И тек онда, када дјетету јако омили црква, и када буде могло појмити значај службе и цркве, — дјеца се могу водити у цркву. Наравно, да су им родитељи дужни све правилно и тачно разјаснити.

Већ напријед смо споменули, како је дужност васпитачева, да пази при развијању религиозних осјећања на душевно расположење свог васпитаника. Тако исто и при читању молитава, душа дјетиња не смије ничим другим забављена бити; мисли његове треба да су управљене једино на оно, што се у молитви тражи. Ну ако дијете трпи ма какву неугодност, онда

молитва губи свој значај, јер су мисли његове управљене на савлађивање те неугодности. Та неугодност може доћи и онда, када је дијете гладно, а то је обично испред ручка и вечере, када се читају молитве испред обједа. Због тога су многи педагози противни читању молитава прије ручка и вечере, јер у молитви дијете изговара само празне ријечи, а све су му мисли управљене на објед. ¹⁾

Много је пак корисније читање молитава јутром и вечером, јер дијете тада нема никаквих прохтјева, који би му скретали пажњу с молитве, ну и ту се треба чувати, да молитва не пријеђе у формалност, т. ј. празно нагомилавање ријечи без мишљења и осјећања. Данас се овакво мишљење сматра као погрешно с тога, што често и одрасли не разумију значај ријечи у молитви, него их тако рећи механички изговоре.

Дуго би било, када бих овдје разлагао сва методичка поступања при настави у религији, чиме бих поштованим читањима постао врло досадан, за то ћу се ограничити само на њену важност.

Оно друштво, она држава, у којој сви, који се васпитањем баве, не потпомажу развитак религиозних осјећања у дјетету, — убијају у зачетку и оне клице религиозности, које је дијете са собом у школу донијело. На тај начин мјесто побожних Хришћана добијамо надуване и уображене научнике; добијамо атеисте, људе без срца и савјести, који гледају на овај свијет, као на свој плијен. Такви људи, долазећи у држави до виших положаја, постају највећи непријатељи њени. Добијајући држава такве синове, који су отпали од цркве, иде гигантским корацима у своју пропаст, јер такав човјек не може никада бити прави патриота. Ово нам потврђују и ријечи великог педагога Пестолоција, који каже: „Гдје нема вјере, ту све излази из свог колосјека, све иде напрамко“; даље каже: „О невјеро, изворе свих гријехова, ти си срам и погибио свом народу.“ Ове знамените ријечи великог педагога Песталиција не смијемо пропустити, а да се на њих не зауставимо, па да не бацимо један летимичан поглед на прошлост појединих народа, не би ли заиста нашли таквих примјера. И заиста једним летимичним погледом увјерићемо се, да Песталочијеве ријечи нијесу на

1) Имали би они у неколико разлог само у случају, кад би те молитве биле одвећ дуге, као што су дужни молити се аскети и монаси испред јела; али молитве, које прописује за све хришћане наша света црква испред јела, тако су кратке, да ником не могу досадити, па ни најмањој дјечи, ма да су најгладнија. Па и са општег васпитног гледишта има много смисла, да се млади човјек рано почиње навикавати на стрпљење, на савлађивање својих жеља и т. д., а не чим му се прохтје јести, да одмах трче, да га засите. У.

памет изговорене. Тамо ћемо наићи на Израилски народ; наићи ћемо на Шпарту, и Атину, као и на велику римску државу, која је некада била господар цијелог тада познатог свијета. Ти народи бијаху некада моћни и славни, но чим поче религија опадати, почеше се разни пороци у народу укорјењивати; осјећаше се поступно назадак, док најиослије не изгубише и политичку самосталност.

Од колике је пак важности религија била за нас Србе довољно ћемо увидјети, ако промотримо све патње и невоље нашег народа за вријеме његовог петстогодишњег ропства, и ако се запитамо, каквом се надом напајао и каква га сила кријепљаше, да не клоне у борби; да не клоне у борби онда, када за њега не бијаше бијелијех дана. На ово ћемо добити врло кратак и јасан одговор. У тим тешким данима робовања свога, када српска чеда бјеху пред очима тужних српских матера на ватри печена; када кћери потомака силнога Душана мрским Азијатима као робиње служяху; када се српско име, пјесма и гусле не смијаху чути, него се мјесто њих разлијегаше плач и јаук, — у тим данима једино је вјера кадра била учинити, да Србин не клоне. Вјера учини те Србин не изгуби наду на Бога, који ће као милостиви отац убрисати сузе Србинове, повративши му његову слободу и некадању славу. Оваквом мишљу о Богу и надом на њега, који се о нама стара као отац о својој дјечи, напајано је срце сваког Србина од најранијег дјетињства. И ако се не чујаше јака звона са српских цркава и манастира, која би вјерне на молитву позивало, и ако се не смијаху чути гусле српскога пјевача, које би опијевале некадању српску славу и јунаке, — опет свако српско срце бјеше тим напојено. То учинише српске матере, које не пожалише труда, да у млађаним срцима младе Српчаци развијају оваква осјећања.

Непоколебива љубав и преданост у свему вољи божјој и нада на њега учинише, те Србин не клону, што има у заслугу приписати српским матерама, које цркви даваху овакве чланове, а отацбини синове, који за крст часни и слободу златну не жаљаху мријети.

Српске матере, будућност српског народа у вашим је рукама; не заборавите да Српство није уједињено и ослобођено. Још нам требају дични синови, који ће вољни бити за крст часни и ослобођење наше неослобођене браће себе праху предати, када куцне тај час. То ћете постићи, ако цркви Христовој будете давале вјерне чланове, чиме сте уједно и држави највеће

родољубе створили. Тиме ћете испунит своју материнску дожност а цркви и отаџбини највећу услугу учинити, зашто ће вам доцнији нараштаји достојну хвалу одати.

ЦРКВА СВ. ГОСПОЋЕ У КРТОЛИМА.

У давнини је опстојала у Кртолима црква св. Варваре, а до ње друга истога имена. Отуда се главна улица у Кртолима и данас зове „Вара“, гдје но су смјештени парохијални и школски уред и опћински дом. Неђе око средине нашло се је у подорима св. Варваре мраморних плоча. Иначе мало ко да знаде причати о њеној прошлости.

У њеној близини, на једном брежуљку у селу Никовићима данашње парохије Радовићке, опстојала је већ у XVI. в. црква св. Госпође (Успеније Богородице), пола мања, него ли је та црква данас. Она је позније проширена, и зидом опасана (порта); средње је величине, има кубе, полукружну апсиду и четвороугаони звоник. Изнутра је украшена лезенама. Има лијеп хор и вјешто израђен иконостас. При зидању ове цркве, рекао бих да су се њени неимари угледали на Савинску цркву св. Госпође или на Кутску св. Тројице.

Цркву св. Госпође подигаше — како предање казује — браћа Дапчићи: Раде, Мило и Нико, од који се прозваше села Радовићи, Миловићи и Никовићи, која састављају Радовићку парохију. Дапчићи се преселише — послје Лакичевића, Дубравчевића, Перичича и Мостића — из Арбаније на Брда и у Солиоцко поље. Они сазидају на Брдима цркву св. Срђа, која и данас од чести постоји. Касније је запусте, а подигну цркву св. Госпође, у средини међу својим насељењем, камо бијаху предигли из своје прелазне, првобитне постојбине, такође у XVI. вијеку.

Има спомен, да је о измаку XVI. в. у овој цркви послуживао поп Стефан Бошковић. Овај је 1594. г. куповао неке земље у Марка Дапчева с Брда (Marko Dabcev da Barda), а то ће бити био потомак онога Дапка, кога сматрају родоначелником Дапчића и вођом кртољских досељеника из Арбаније. — Св. Госпођа спомиње се опет у неком споменику 1605. г.

У крсноме имену, које и данас славе села браће Дапчића, сачувала се успомена на првобитну им црквицу св. Срђа. То

је Срђев дан, а „Срђевштаци“ значи и данас што и „браћа Далчићи.“

Црква је проширена и кубетом украшена 1843. г.. Освећена је од бококторског провикара, Архимандрита И. Поповића 1846. г. Изнад улазних врата резан је натпис:

ОБЩЕ
БРАЋА ДАБЧИЋИ
ОГРАДИШЕ ХРАМ
СЕИ ГОД. 1843

Лијепи, четвороугаони звоник зидаше кроз три године и довршише 1869. г. Ђуро Пеан и Мато Пеан, вриједни мајстори из Кута општине Херцегновске. На њему је резан натпис:

БРАЋА ДАБЧИЋИ
ОГРАДИШЕ ЗВОНИК СЕИ
ЛЪ 1866 ТА

Старине, које се хране у овој цркви, или се на њу инако односе, јесу:

Како са своје старине, тако и релјефне израде, врло знамените четири коринске надстубине (капители), које се данас употребљују као омањи свијетњаци, а донесене су из негдашњег манастира превлачкога.

Сребрна, вјешто израђена чаша са записом у кратицама:

M·D·G·N—B·M·V

Печат попа Стијена Костића из друге половине прошлога вијека са записом:

IS†XC. — ПОП СТИЕПО КОСТИЋ

Два велика свијетњака, што је 1789. г. приложио кап. Филии Радов Барбић. На свијетњацима су урезани записи у кратицама:

IO FI° BA^{ch} DA RA^{el} SA^{ti} 1789.

(Io Filippo Barbich da Raffael da Carlotti 1789.)

Златом оковани ручни крст, са сликама изрезаним у релјефу, попа Јована Вукоше из почетка нашега вијека. На њему је запис:

КРСТ СЕИ ПОПА ИОВА ВУКОШЕ А ИЗА КРТОЛА

1809. M·K·L

Врло је знаменито велико звоно са зракастим држалом, високо (без држала) 70 см. с пријечником такође од 70 см. То звоно у неко вријеме превезоше Дубровчани из Цариграда у своје крајеве, а кртољани га донесоше из Конавоских Орашала, за рата, кад но здружени Црногорци и Приморци под Св. Петром и Руси под Сењавином ратоваху на Французе, предвођене Мармонтом, Лористоном и Молитором 1806. г. Звоно је по дну оперважено интересним готским записом, који гласи :

†OMAER ES MINE NAME NIER OMAER HEEMS NIEF MU.
MT IAER. M.CCCC. CNCO.IXM

Двије читуле (диптике) у кожноме повезу породица Лакичевића и Костића (Пламенаца), који но се, како народно предање казује, доселише: први из Вучитрна, други из Црмнице. У диптикама се спомињу породични чланови почимљући од родоначелника Лака и Косте. У читули Костића споменути су поред осталих: монах Димитрије, пресвитер Стефан, пресвитер Сава, протопресвитер Николај, пресвитер Филип.

На гробље ове цркве пренесена је о измаку 1892. г. једна надгробна плоча, која је за шестдесет година лежала преокр-снута на Калуђеровини, ниже села Миловића, а онамо је била донесена с оближњег полуострва Превлаке. На плочи су резани старински знаци попут памета, по прилици онаки, какови се опажају на плочама код цркве Св. Срђа и Вакха на Подима и код Сутилије у Рутима. Пошто је Филип Радов Барбић нашао ову плочу у оном дијелу Превлаке, што бијаше купио у Марина и Јеролима Друшка 1801. г., даде на њој резати 1822. г. натпис у оквиру, који но је приновак. То ће бити поклопница на гробници Стане, супруге Јока Филипова Барбића. Натпис гласи :

ГРОБНИЦА
КАПЕТАН ФИЛИПА
БАРБИЋА 1822.

У цркви се храни један цвјетослов (антологион), штампан у Москви 1715 (1706.), који је цар руски Петар Велики покло-нио црногорском митрополиту Данилу Петровићу-Његошу 1715. г. Књига је прешла из Црне Горе у ман. Дуљево опћине Паштровске, а оданле у Кртоле.

Једна Минеи обща, штампана у Москви 1794. (1794.) добав-љена је из манастира Прасквице, такође у Паштровићима.

Познати нам свештеници ове цркве, уз већ напоменуте из породице Костића, јесу: поп Стијепо Костић. Овога је походио

једном Св. Петар (Петар I. Петровић-Његош), док су Кртоли спадали под јурисдикцију црногорских митрополита. О томе походу сачувала се до данас интересна анекдота. Поп Стијепо Костић преминуо је 1795. г. Сачувао се горе поменути његов печат. — Његови су прејемници: поп Саво Костић, поп Нико Костић († 1825.), поп Филип Костић (†1863.), кога је нашљедио данашњи парох, поп Лазар Костић.

Као понајзнаменитији ктитори ове цркве спомињу се: поп Филип Костић, кап. Филип Радов Барбић, Шииро Барбић и Јоко Старчевић.

У близини Св. Госпође јесу Царине и т. зв. *Никшина главица* одакле су се, као што се прича, преселили Никшићи (негдашњи Оногошт — Anagastum) у данашњој Црној Гори. ¹⁾ Подаље је опет Таштро-брдо, гдје су некад — како казују — становали Паштровићи. При оближњој цркви Св. Луке и данас знаду за мјесто, гдје су били *Паштровића гробови*. ²⁾

О цркви Св. Госпође има спомена у Срп.-Далм. Магазину за г. 1866, и у биоградском Старинару (Г. X. књ. 1—2.)

1) Dr. Const. J. Jireček: Der Name Nikšići (ein Patronymicon aus Nikša, Diminutiv von Nikola) gehörte ursprünglich einem Hirtenstamme an, der im XV. Jahrhundert weiter südlich im Gebirge sass und erst später sich bei Berg niederliess (Die Handelsstr. u. Bergwerke, Prag. 1879. стр. 73.).

2) Има опћина *Паштровићи* у доста знатном растојању до опћине Кртољске, али су оне двије, слиједећи становите старе предаје, живјеле увијек у некој узајамности. С друге стране сретамо у близини кртољској, на Превлаци, име Андрије *Паштровића*, војводе Бурђа Балшића, који је имао војску на Превлаци 1371. г. (G. Gelcich. Memorie storiche sulle Bocche di Cattaro. Zara. 1880.).

М. Цр.

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

(Од Алфонза Куре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Н а с т а в а к.)

ХІІІ.

Калуђери Оригенисти (од 536—557 године).

Тек што се мало била утишала бура, коју је произвела јерес Северијанова, а православну цркву почела је опет нова јерес да колеба. Ова нова јерес проишшла је из учења Оригенова. Главнијем пошљедовачима ове Оригенове јереси били су оба позната нам противника Северијанова: Домицијан, настојатељ манастира Мартиријева, и Теодор Аскид, егзарх Нове лавре. Због заслуга, које су они учињели православљу, поводом Северијанове јереси, оба буду постављени за епископе; први у Анкир, а други у Кесарију Кападокијску. Ово њихово епископство било је несрећно по Палестину, јер су они оба били страшни приврженици фантастичног учења Оригенова, које су они међусобно присвојили у Новој Лаври, која је вазда била средиштем јереси и немира.

Нова лавра, то је онај манастир, којег је сто година прије подигао монофизитски монах Роман, на бреговима Текојског потока, а за тијем православни, под предводителством Маркијановијем, разрушили су га. У течају шездесет година овај манастир био је пуст, и пошто се шездесет калуђера побуне у Великој лаври противу св. Саве, тада ти побуњеници настане се у овај опушћели манастир. Међу оввијем новонасељеницима породи се распра, а к томе се још придружи глад и хтједоше да оставе овај манастир, него им св. Сава прискочи у помоћ, обнови манастирске ћелије и огради им цркву, те због тога калуђери из благодарности потчине се св. Сави, а он им постави за настојатеља својега ученика Јована. Али дух непокорности исто је царио међу њима и, приповиједа се, да им је настојатељ Јован, кад је био на смртном одру, прорекао са сузама, да ће дух њихове непокорности и охолости увући их у јерес, и да ће доћи дани, кад ће их тога ради из Лавре ишћерати.

Послије смрти настојатеља Јована приме у Нову лавру неке монахе, којијех дотадашњи живот слабо је познат. Међу њима налазио се један калуђер сурова изгледа, који је био

обдарен магичном речитошћу, и звао се Нон. Његов неразлучни друг био је Леонтије Византинац, који је са вјештином својега превратљивог ума умيو да изнесе и тобож да објасни и најнеразумљивије ствари. Замјеник настојатеља Јована — Агапит — опази, да се монаси одају некаквом тајном толковању о судбини душе и о њеном пријелазу у разне животиње, у чему је блудио фантастични дух знаменитога Оригена. Агапит ишћера Нона са дружином из лавре, но нашљедник Агапитов, Мама, прими их опет, и разбирање о душама почело се опет водити, и то све тајно, докле је год био у животу св. Сава, који је и умро, не слутећи, да се у Новој лаври заквасила јерес. Но исто кад је свети Сава био у Константинопољу дознао је о заблудама Леонтија Византинца, којега је био довео са собом из Палестине, и одмах га је искључио из својих калуђера. Леонтије, пошто је остао у Константинопољу, некако се прилагоди, задобије повјерење Кизичког епископа, и кад су Домицијан и Аскид, које је Нон привукао на своју страну, дошли у Константинопољ, поради борбе противу јереси Северијанове, Леонтије ову двојицу изненадно срете и представи их пред епископа, а епископ са своје стране представи их императору и таквијем начином изашло је, да је Леонтије био узрок њиховом наглom узвишењу.

BIBLIOTEKA

Нон, ослањајући се на Јовану и Теодору поменутијех, привуче у оригениску јерес епископа албинског Александра, манастир Фирминов, и већи дио пустињских манастира, изузимајући Велику лавру, лавру Суцку, коју је св. Киријак одржао у православљу, манастир св. Теодосија и манастир Тракијанских калуђера, близу Јордана. Леонтије пошто се повратио у Палестину није престајао гајити злобу противу спомена св. Саве, и са том злобном намјером подговори Нона да разори Велику лавру, у којој је још господарио дух њезина основатеља. Други настојатељ Велике лавре, Геласије, бојећи се од сплетака Ноновијех и Леонтијевијех обрати се за савјет к Јовану Ђуталици, а за тим нареди, те се прочита књига Антипатра Бостријанског, у којој се строго и очигледно осуђивала наука оригенова о душама. Читање овога дјела произвело је у лаври велику узбуну, и оригенисти, којијех је по броју најмање било у лавру св. Саве, оставе ју, т. ј. буду из ње одаљени, а они нађу уточиште код Нона у Новој лаври. Неколико дана иза овога, Нон и Леонтије Византинац, предводећи оригенисте, пођу противу лавре св. Саве. На путу Нон сврати у манастир св. Теодосија и покуша, не би ли их како обратио на своју страну.

Но настојатељ Теодосијеве лавре, Совфроније, затвори пред њима манастирска врата и не хтједе их пуштити унутра. Нон се бојао сам са својим монасима поћи на утврђену лавру св. Саве, и намисли да оступи, но путем увреба негдје чету разбојника и пође с њима да удари на лавру. На путу ноћу он зађе изнад манастира по горњијем путинама, и у зору обрете се при вратима Маркијанова манастира, близу Витлејема, и Нон ово узме за зло предсказање ¹⁾ и поврати се натраг у манастир.

У то вријеме дође у Палестину заштитник и покровитељ Леонтијев, еписког Киринејски, због споразума са патријархом јерусалимским и антиохијским; са епископом Ефеским и папским легатом у Газу, да извиде ствар александријског патријарха Павла, јер је био окривљен у убиству једнога од својих свештеника. Павле буде збачен, а на његово мјесто поставе Јовила, ког су посветили у базилици, те је подигао св. Порфирије на развалинама храма св. Марка. Послије посвете Киринејски епископ посјети Јерусалим, гдје је Леонтије извео пред њега оне калуђере оригенисте, те су их ишћерали из Велике лавре. Тада епископ нареди настојатељу Велике лавре, Геласију, или да оригенисте опет прими у манастир, или да ишћера из манастира и њихове највише противнике и четири православна калуђера жртвују сами собом ради осталијех — и удаље се из лавре. Ова четворица побу у Антохију и пожале се патријарху Јефрему на насиље оригениста.

Антиохијски патријарх одмах обнародује своју посланицу противу учења Оригенова, али је она мало подјејствовала, јер Нон, благодарећи утицају Леонтија Византинца, који се поврати у Константинопољ, и покровитељству Домицијана Анкирског и Теодора Кесаријског, затражи од патријарха Јерусалимског, да избрише из поминалника Антиохијског патријарха. Устрашени патријарх није смио изаћи јавно противу оригениста и нареди настојатељима манастира св. Саве и св. Теодосија да тајно предаду његову молбу противу Оригениста папском Легату Пелагију у Константинопољ, придодавши к молби опис о насиљу оригеноваца. Легат Пелагије сазове неколико епископа на сабор и осуде оригенисте и извади у цара указ противу њих. Патријарх јерусалимски прими и одобри установе овога сабора и то у договору са свијема епископима и настојатељима изузевши Александра Абиљског, Но Теодор Кесаријски по смрти Евсевија Куријског и Леонтије Византинца добије виши значај, јер је до тада покровитељство царичино дијелио с њима, а сада осна-

1) Јер је Маркијан једном разорио Нову лавру, у којој су јеретици живјели.

живши се, запријети патријарху јерусалимском, да ће га дигнути са престола, ако не потпише вјероисповиједање, које му је поднио Нон, и слабокарактерни патријарх Петар потпише двосмислено то исповиједање. Тада оригенисти поплаве сву Палестину, почну гонити православне калуђере и ћерали су их до самијех врата Јерусалима; оvdје дођу тракијански калуђери са крај Јордана да помогну православнијема и започне се крвава борба, но православни буду надбјени, и оригенисти их поћерају Кедронскијем потоком све до врата Велике Лавре, која и овај пут послужи као тврђава за православне калуђере. Из лавре истрчи један калуђер, родом из Тракије, и баца се на оригенисте са таквом јарошћу и снагом, да је мнозину од њих поубијао и све их рашћерао, премда је и сам послвије три дана умро од добивенијех рана. Охрабрени е се лавра ослободила од оригениста, настојатељ од лавре поће одмах на жалбу у Константинопољ. Но пошто је Теодор Аскид знао још унапријед за то његово путовање, учинио је, те кад је настојатељ дошао у Константинопољ, нашао је свуд пред собом затворена врата, почињући од двора патријархова, па до странопријемног стана, гдје су примали сиромашне калуђере. Настојатељ лавре враћајући се натраг умре у путу од жалости, а оригенисти охрабре се његовом смрћу и са оружјем у рукама заузму лавру св. Саве, а из ње све ишћерају јаке присталице православља и поставе у њој за настојатеља једнога врлој оригенисту. Пobjеда Нове лавре била је потпуна, и сви Палестинци признаду оригенство, а јерусалумски патријарх био је затворен у његовом дворцу, и чували су га два презвитера, и нико није могао од православнијех доћи код њега.

Но на срећу православља слава и господство оригениста није било дуготрајно. Нон брзо умре, оригенисти остану без вође и раздијеле се на двије странке: на Протохтисте и на Изокристе. Манастир св. Фирмина био је глава првијех, а Нова лавра другијех. Аскид је примио страну ових пошљедних. Осим тога Теодор Аскид је навео Јустинијана, те је издао познати указ, противу имена Теодора Монсуецког, Иве Едеског и знаменитога Теодорита, који су били највиши противници оригенови, и Теодор постави много епископа оригеноваца. Указ Јустинијанов противу горе поменутијех лица произвео је читаву буну у цијеломе царству, а они што тај указ не потписаше били су свуд гоњени. Папски се легат одијели од константинопољског патријарха Мине, који је тај указ потписао, а патријарх јерусалимски сазове све своје калуђере и објави јавно, да

тај указ иде противу халкидонског сабора, али иза тога неколика дана и он сам ставио је свој потпис под тај указ.

Међу тијем настојатеља из Велике лавре, који је био оригенист, ишћерају особити завјерници, а за настојатеља поставе Касијана из Сукске лавре; но пошто је овај брзо умро, тада поставе настојатељем калуђера Конона, који је био тврда и неполебива карактера. Пошто Конон постане настојатељем он се најприје саједини са настојатељем манастира св. Фирмина, који је био глава оригениста-Протохтиста, али пошто га је најприје довео у Сијонску цркву, те му се заклео, да се одрече учења оригениста о прелазу душа. Пошто се овако са овијем саједини Конон, тада пође у Константинопољ, но кад је тамо дошао нашао је, као год и његов предходник Геласије, свуд пред собом врата затворена, али он не клоне духом, него се наоружа силом трпљења и настојавања и ријеши се да чека удобан случај, који му се заиста и отворио.

Папа Вигилије, који се налазаше у Константинопољу, обнародује противу царскога указа своју посланицу, под именом „Judicatum“, но ова папска посланица нити је задовољила православне, нити пак јеретике, и папа Вигилије обрати се са молбом цару, да се ^{у сабору Василијонски сабор.} У овијем данима умре Јерусалимски патријарх ^{Цетару} и оригенисти из Нове лавре не чекајући ни царског одобрења проиведу за патријарха у Јерусалим оригенисту Макарија. Цар се на овакав њин поступак ражљути и одма заповиједи да га ишћерају. Користећи се овијем догађајем, а још и тим, што Јустинијан није био нимало задовољан са поступцима Теодора Аскида, настојатељ лавре св. Сава Конон добије аудијенцију код Јустинијана, искаже му сва насиља оригеноваца и замоли га, да постави за патријарха Јерусалимског, економа Александријске цркве Евстахија, и цар му је то дозволио и потврдио. Чим Евстахије дође на престол Јерусалимске патријаршије одмах пошаље своје замјенике на сабор у Константинопољ, а ти су му замјеници били: настојатељ манастира св. Теодосија, епископ Рафијански, Тиверијацки и Суцки са неколико другижех епископа. Сабор осуди науку оригенову, закључке саборске признаду сви у Палестини, осим епископа Абиљског Александра, који је још заједно са Новом лавром остао упоран. Патријарх Јерусалимски пошаље да сломе то упорство и проћерају Александра, те отму Нову лавру а све јеретике из ње проћерају, а населе из знатнијех манастира добре калуђере ту, у ком броју био је и Кирило Ститопољски, којег је св. Сава видио још као дијете и благословио, а иза тога

био је поступио у лавру св. Ефгимија и постао је списатељ житија св. Саве. Житија, која је Кирило написао сачињавају нам драгоцен материјал за историју Палестине петог и шестог вијека не само са политичне тачке гледишта, него што је још драже — образац унутрашњег калуђерскога живота тога. Труд и рад Кирила Скитополског сачињава нам незамјенив историјски извор за пети и шести вијек.

Наставиће се.)

С пута каноничне визитације Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Митрофана по Захумско-Расијској Епархији.

Приближежи један из Његове пратње.

(Наставак.)

У пратњи Г. Митрополита од Пивскијех главара и даље до Језера отишли су: нишан Пивски Р. Поликарп Гломазић, сердар и командир г. Миро Гаговић, официр Шћепан Цоска и свештеник Борковићки, Радован Врачар.

На планини Штуоцу, под Дурмитором, брде су путнике двије стотине људи, на челу којих бијаше подкомандир г. Ђоко Шаулић и капетан г. Живко Шибалија.

Са Штуоца, који дијели Пиву од Језера, чаробан је поглед на Језера. Велика пространа равница, која се простире од Дурмитора до Међужваља и од Дробњака до брда изнад Тепаца, то су убава Језера. Овај дивни крај добија своје име од њекијех мањијех језера, која се у овоме племену налазе.

Јулија 17 у 11 сати пређе подне приспјели смо на Жабљак. Код цркве жабљачке бијаше се окупио народ Језерски, да прими благослов од свога Духовнога Пастира. После је обичнога благодарења у цркви, Г. Владика изишао је међу народ, поздравно га и у неколико језгровитих ријечи поучио га, изразивши радост, што је тако срећан, да први пут посјети ово лијепо мјесто. Говорник завршио је свој говор са молитвом: да Бог поживи Господара и Његов Дом. Окупљени народ узвикне: „Живио Господар!“

Окупљеноме народу Г. Владика казао је, да ће сјутрадан, 17 Јулија, бити у Св. Преображенској цркви Архијерејска служба, позивљући их, да дођу на Богослужење, да се сви скупа Богу помоле.

Тај дан провео је Г. Митрополит на Жабљаку, ће је прегледао регистре свештеницима и дао им нужна упутства за обављање њихових дужности. На подне био је свечани објед под ладником, који је нарочито за то био начињен. На обједу били су главари пивски, који су дошли са Г. Владиком; главари шараначки и језерски. Међу главарима бијаше игуман пивски Поликарп, сердар Миро Гаговић, командир Митар Кне-

жевић, капетан г. Петар Џаковић, капетан г. Живко Шibaјлија, подкомандир г. Ђоко Шаулић и стари умировљени командир г. Митар Ђоровић и други.

При обједу пало је више здравица за Господара, за Књагињу Милену, за Престолонашљедника Данила, Владачев Дом и народ црногорски.

Послије подне Г. Митрополит излазио је међу народ, који је оног дана у великоме броју био у Жабљаку и поучавао га је у побожности, трудољубљу, штедњи и другима хришћанским дужностима.

Између осталогa многи су што-шта питали Г. Митрополита, који је свакоме давао корисне одговоре и упутства.

У вече била је вечерња, коју је држао мјесни свештеник Петар Шаулић, на којој је присуствовао Г. Владика и доста народа.

Дана 18 Јулија у 9 сати почела је Архијерејска служба, у којој су учествовали свештеници: Радован Врачар и Петар Шаулић.

У своје вријеме Духовни Пастир држао је поучан говор народу.

Послије службе неки побожни хришћани молили су Г. Владика, да им сродницима прекади гробове, који су код саме цркве, што је он радо и учинио.

Црква Св. Преображенска подигнута је близу саме варошице Жабљака на једноме брежуљку, који је на врло лијепоме положају. Црква је грађена прије 30 година и намијењена као споменик за одржату побједу над Турцима у Шаранцима 1862 године.

Црква је прилично велика у форми крста озидана. Унутра иконостас врло је лијепо израђен, али у њему нијесу иконе све потпуњене, те их треба набавити и измијенити, јер су неке са свијем изопале, а само су престолне иконе величанствене. На ново су израдили браћа Ђиновски у Подгорици.

Капетан Урош Шаулић обећа се Г. Владици, да ће настојати, да се иконе набаве, као и друго, што би у цркви оскудјевало.

Звоник није на цркви, него је одјелито пред црквом од високијех лучевијех греда и на њему су три звона врло јаснога хармоничнога звука.

Гробље, које се налази око цркве, ограђено је и држи се чисто и у реду.

Варошица Жабљак броји до 50 домова, а са сваке стране окружавају је села Језерска.

Г. Митрополит отпочинуо је био у кући поткомандира г. Ђока Шаулића. Кућа Шаулића је једна од отмијенијих кућа у Језерима. — Она је одавна била кућа свештеничка и главарска. Отуда се види, да је кућа побожна, јер у кући иконе стоје у своме реду и на својем мјесту. Домаћин је молио, да му Владика благослови кућу и покропи освећеном водicom. Г. Владика извршио је водоосвећење и покропи кућу и укућане. Син Ђоке Шаулића, Урош, капетан је Језерскога племена. Он је младић од своје 21 године. Његово понашање преставља га као младића врло уљудна и пријатна. — Једном ријечи и по души и по тијелу заслужује љубав и уважање.

У Језерима, између осталијех, отмијена је кућа Шibaјлина. Из ове јуначке куће познати су јунаци још из доба нигда неумрлога српскога Војда Карађорђа, Јован и Гаврило Жibaјлије. Од те куће данас је умировљени капетан г. Живко Шibaјлија. Живков син у служби је као гардист код Његовога Височанства Престолонашљедника Књаза Данила.

При нашем краткоме бављењу увјерио се је Г. Владика, да се Језерци добро труде за украшење цркве и школе, а то заузимањем куће Шаулића и Шибајлића.

Свештеник Жабљачки, Петар Шаулић, уз Жабљачку привремено држи и Телачку парохију. У Тепцама је малена дрвена црквица, која је прављена још за вријеме турске владе. Храм цркве је св. Чудотворац Николај.

Црква има неколико својих новаца, које су побожни хришћани из мјеста прилагали. Мјесни главари изјавили су жељу, да су намјерни на мјесту, где је била досадања дрвена црквица, подигнути цркву од камена. Г. Митрополит потпуно је одобрио ту побожну намјеру и дао свој Архиепископски благослов, да грађу цркве идућега прољећа отпочну.

Из Жабљака повратио се у Пиву сердар пивски г. Мирко Гаговић и игуман Пивски О. Поликарп Гломазић.

У 2 сата послје подне кренули смо у пратњи главара језерскијех и шаранскијех преко Међужвала за Шаранце. У нашој пратњи налазио се је из Жабљака командир Пољански, познати јунак г. Лазар Бошковић. Он је, по нарочитом позиву Г. Митрополита, дошао у Жабљак, да прими наредбу, коју му је Г. Владика дао за грађу неке нове куће, која се има подигнути код манастира Добриловине. Да се Г. Митрополит за ово обрати Бошковићу, дало му је повода то, што се г. Бошковић вазда са најбољом вољом и љубављу заузима за напредак онога манастира. Он је прошлога прољећа са војницима из Пољскога баталиона изгорио клачину на рачун грађења ове куће, које му је Г. Митрополит, још прошле године, кад је посетио Поља и Добриловину, био наредио.

Командир г. Бошковић, кад је добар јунак био у вријеме рата, тако је и сада у мирно доба вриједан и везуљив за све ствари, које се односе на корист и благостање народа у Пољскоме баталиону. Прошле године у октобру са Г. Митрополитом такође био сам у Пољима ради освећења онамошње нове цркве. Цркву у Пољима подигао је Његово Височанство наш Господар Књаз Никола, исплативши све оно, што се за њено зидање платити имало. Но при овоме раду неуморно је настојавао командир Бошковић са капетаном Савом Анђелићем. Гробље је Бошковић од цркве поудалио, и тијем учинио врло лијепо простор око ње и угодни приступ к истој. Школа у Пољима такође је у близини цркве на угледноме положају подигнута и по плану унутра и споља уређена. Г. Командир Бошковић намјерава и пут од Поља до манастира Добриловине поправити тако, да се на коњма из Поља поред ријеке Таре у Добриловину поћи може; јер досадашњем путем преко тако званог мјеста Соколовине једва да се може пјешнице и то са очигледном опасношћу пријећи! Једном ријечи Г. Митрополит у свему, што се тиче напретка цркве и школе, увјерен је у топло заузеће командира г. Бошковића; зато га је и позвао у Жабљак, да му даде инструкторије односно нове куће Манастира Добриловине. Пошто је Г. Митрополит прошле године био у Манастиру Добриловини и у Пољима, због тога приликом ове каноничне посјете мимошао је оба та мјеста.

Манастир Добриловина описан је у нашој „Просвјети“ прошле године од нашега вриједнога учитеља г. Андрије Јовићевића. Овај манастир налази се између племена Шаранаца и Поља, те и оба ова племена припадају му и код њега се окупљају о извјесним празницима преко године.

Да се повратим на наше путовање. Кад смо дошли на Међужваље, ту нас сврати стари командир г. Митар Ђоровић и замоли г. Митрополита, да им даде свој Архиепископски благослов, да ондје, на развалинама порушене цркве нову цркву себи озиђу. Г. Митрополит прегледа то мјесто, распита, колико би кућа тој цркви припадале (50—60 домова) и најпослије, видјевши, да су они доста удаљени од цркве на Жабљаку, те у вријеме зиме, кад су велики сњегови, тешко да могу стари и малољетни посјеђавати у толикој даљини цркву на Жабљаку, и с погледом на то, даде им дозволу и благослов, да ондје подигну нову цркву, која ће се посветити св. Велико-мученику Георгију, пошто је овај светитељ крсна слава ондашњим становницима.

Код развалина ове цркве гробље је породице Ђоровића, ће је направљено неколико дијепих од врло лијепо истесаног камена гробова. Г. Митар Ђоровић замоли, да би Г. Владика прекадио гроб недавно упокојенога му синовца Рада. Његова побожна жеља одмах је била испуњена.

Пошто нам не бјеше спутно, свратили смо на Ширлитор, те смо виђели чувену постојбину Војводе Момчила.

Г. Митар Ђоровић, желећи Његово Високопреосвештенство да му својом посјетом благослови дом, замолио је, те смо свратили и један сахат починули код његове куће.

У кући извршено је водоосвећење и покропљени су били укућани и други ту присутни.

Старина Ђоровић, радостан, што му је Архиепископ својом посјетом благословио дом, са највећом благодарношћу и радошћу испратио нас је.

На Његобују срела нас је чета људи са официром г. Вулом Кнежевићем. Г. Митрополит назвао их је: „Домр Ваг, јунаци!“ Они одговоре: „добро нам дошао, Владико Свети!“ Духовни настир поздравио их је са неколико топлијех ријечи и завршио с молитвом: „живио Господар!“ Народ се одазвао: „Живио Господар!!“

Одавде су се главари Језерски, осим капетана Живка Шибалије и капетана Уроша Шаулића, вратили у Жабљак; а ми смо наставили пут даље. На 15 минута прије него смо стигли код Шараначке цркве, у тако зватом мјесту Кршу, ерете нас један човјек и каза нам жалосну вијест, да је одмах малко пред тијем несрећнијем случајем прекраћен живот ондашњег свештеника Трифуна Дедића. Тај неповољни глас био нам је свијема непријатан!

Ми смо продужили даље. Код цркве бијаше окупљен многи народ из цијелога Шаранскога племена. Један од свештеника из пратње, прије него стигосмо код цркве, шћаше да пође, пошто ондје свештеника већ немаше, да у цркви обично предузетне Владику; али му то Госп. Митрополит не дозволи, него сам уђе у цркву и обично помоли се Богу. Изшавши из цркве, Г. Владика поздрави народ, поучи и благослови са молитвом свију: да Бог живи Господара и Његов Дом!...

Народ је наизмјенице приступао руди свога Архиепископа и за себе сваки искао Архиепископски благослов.

Госп. Митрополит утјешно је породицу оног дана преминулог свештеника Дедића тијем, што је обећао на његову парохију рукоположити сина му Лазара, који се свакојако за живота очина на то приуговљевао. То обећање задовољило је Шаранце и ожалосћену кућу Дедића.

Сјутра дан, 19 јулија у јутро рано, Г. Митрополит са неколико главара отишао је више Таре, да види положај двају манастира: Аранђелова и Довоље, који су преко Таре у турској граници. Са мјеста тако званог „Богомоље“ гледали смо поменуте манастире према себи у недалеком растојању. Пошто се речени манастири са Богомоље тако лијепо виде, то, по свој прилици, биће ово мјесто и названо оввијем именом „Богомоља“, што се народ са тога мјеста, као на доглед, обраћао овима манастирима и према њима, правећи на себи, по обичају, знак крста, моли Богу, те је од тога и остала „Богомоља.“

На Тари у недалеком растојању три су старинска манастира: Добриловина, Довоља и Аранђелово. — Први је на овој страни Таре у нашој држави, а потоња два преко Таре у Турској, који су потоњег рата од Турака запаљени и од тада опустошили, те се данас у њима не поје служба Божја. Црква манастира Довоље велика је са величанственијем кубетом. Аранђелова црква мања је од довоље, али је такође лијепа. Оба су манастира старинска, по свој прилици из доба Немањића. Ови манастири били су негда доста богати, а и данас имају доста земаља на обје стране Таре. Оне земље, које су остале у Турској, не знамо на каква се начин управљају, ни ко са њима руководи, само знамо то, да се њима ови манастири не користују. Врло жалосно! Као што је више казано, да су неке земље речених манастира остале са ову страну Таре у нашој граници, то оввијем земљама непосредно управља настојатељ нашег манастира Добриловине, под надзором наше Митрополијске Управе, као и сви остали манастири у држави. Рачун ових добара држи се одјељито од другвијех наших манастира, и то у складу највише наредбе Његовога Височанства нашег Узвишенога Господара, који је најмилијостије благоволио наредити, да се сви приходи предречених манастира са оностранних земаља предаду онима манастирима, када се они — ако Бог да — обнове. Прије потоњег рата неки добри хришћани из Пјеваља и онамошње околине, били су ове манастире поправили, и за то потрошили знатну суму, коју су на ту сврху били позајмили. Прије него што се овај дуг повјериоцима измирио, наступио је рат 1876 год., у коме су манастири попаљени, а кредитори тијем остали без манастира и новаца.

Повјериоци, прије четири пет година, обратили су се нашој Митрополији с молбом, да би им ова са оних земаља, које се у нашој граници налазе, исплатила ове дугове. Управа Митрополије, прегледавши чисте документе односно тога дуга, исплатила је: Леки Рондовићу из Пренђана 20345 гроша, а Тоду Радовићу, трговцу из Плеваља, 7000 гроша, и оввијем одужен је дуг реченијех манастира.

Православни Срби из Пренђана, Прошћења, који припадају овим манастирима — како смо извијешћени — обратили су се Св. Патријаршији Цариградској с молбом, да им се дозволи, да обнове цркву манастира Довоље, јер народ онамошњи, који броји од пет до шест стотина домова, нема ниједне друге цркве. Надамо се, да ће Св. Цариградска Патријаршија што прије задовољити потребе народне, како би опет пропојала молитва у ономе Божијему храму.

Кад се та дозвола добије, наша духовна власт, по Највишем у налогу Његовога Височанства Господара, предаће одбору оне грађевине све приходе са речених земаља, који су претекли иза наплате именованих дугова. А у будуће ће наша духовна власт такође управљати са реченима острада-

нима добрима оних манастира, и сваке године редовно те приходе предавати управи оних манастира, само дај Боже, да се они што прије обнове, и да молитве у њима прима ПреблагИ Бог за срећу онамошње наше браће.

Око 10 $\frac{1}{2}$ сати из јутра истог дана повратили смо се опет код цркве у Кршу. Овдје нас је чекао народ, који је још првога дана дошао био, међутим још га се прикупило.

Његово Високопреосвештенство г. Митрополит, у присуству окупљенога народа, у цркви извршио је водосвећење, покропио је народ и држао је подужи говор, којим је поучио окупљени народ и при свршетку са свима помолио се Богу за здравље Његовога Височанства Господара.

Г. Митрополит на упражњену нарохију шаранску привремено одредио је Свештеника Радосава Рондића.

Црква у Кршу, храм Преображенија Господњег, ограђена је прије 25 година. Средње је величине са једнијем звоном. Унутра је прилично снабђена.

Г. Митрополит потпуно је био задовољан са дочеком, кага су му Шаранци спремили, а још је био задовољнији, што се је увјерио о побожности народа у овоме племени.

Командир је над Језерцима и Шаранцима г. Митар Кнежевић, син чувенога јунака и војводе, покојнега Јосифа Кнежевића. Он је прије рата свршио Богословију на Цетињу. Био је најприје учитељ, послѣје капетан, а у потоње вријеме примио је војничку службу. Капетан је у Шаранцима г. Петар Џаковић, рођени брат војводе шаранскога, покојнега Трифка Џаковића, који је јуначки погинуо у Пренђанима за вријеме херцеговачкога устанка 1875. год. Вуле Кнежевић, официр је баталиона шаранскога, младић врло уљудан и окретан. Он је нешто унио. Врло лијепо се понаша и изгледа, као образован младић.

Г. Митрополит у 2 сата пошље подна Срењу је из Крша, оставивши свој Архиепископски благослов народу Шаранскоме.

Сахат и по пута од Крша приспјели смо у Змијицу, и ту, на молбу некога Бојовића, Г. Митрополит прекадио је гроб покојному Илији од породице Бојовића.

На молбу Новице Бојовића, свратио је Г. Владика, да му благослови кућу, гдје је извршио водоосвећење и покропио домаће и присутне.

Овдје Г. Митрополит опростио се са главарима Шаранским, препоручио им, да у свему дају добар примјер народу и, благодаривши им на дочеку, отпутовао је даље за Дробњак.

(Наставиће се.)

СВЕТИ МУЧЕНИК АГАТОНИК ¹⁾

22. Августа.

Свети мученик Христов Агатон живио је у Никомидији и то за време римскога цара Максимијана, а то је било таман око 300 године по Христу. Свети Агатоник одвраћао је непрестано незнабожце од њихњих идола и привољевао их да вјерују у Христа. Овакво његово поступање и одвраћање из незнабошке вјере у хришћанство подигне противу њега свештенике идолске и они га оптуже код управитеља, који га одмах ухвати и затвори. Ови управитељ, те га је ухватио и мучио, звао се Евтолмије. Цар Максимијан пошаље овога Евтолмија у источне стране, да убија хришћане, и овај путујући морем дође у Карпин, ту нађе св. Зотика са његовијем ученицима, које је он обратио да вјерују у Христа, и нареди, те свакога разапну на крст, а св. Зотика поведе са собом свезана. Пошто се поврати у Никомидију, ту нађе једнога човјека, по имену Пригкипса, којег је св. Агатон одвратио од идола у хришћанство, тада га управитељ свеже заједно са Агатоним и Зотиком и осталијема, који су год вјеровали у Христа, међу којијема је Теопрепије, Акиндин и Севиријан, и поведе их отоглен у Тракију, гдје је и Максимијан тада долазио, да их тамо мучи.

У путу кад је дошао у Потому, ту уби св. Зотика, Теопрепија и Акиндина, јер нијесу могли даље да иду, због рана, које су им прије учинили. Кад је дошао у Халкидон убије и св. Северијана, који је јавно и неустрашиво исповједио Христа, а остале мученике поведе заједно са св. Агатоником и доведе у Византију у Цариград — и тамо их је турао на сваке муке; но пошто се не хтједоше одрећи Христа, поведе их даље и дође с њима у Силмврију, на мјесто, које се звало Амбус. Овдје бијаше и Максимијан дошао, и пошто их на разне муке мучише, и они се не хтједоше Христа одрећи, тада им свијема ту главе посјекоше — за вјеру у Христа Бога.

Тропар мученику, глас 4.

Мученикъ твой, господи, Агатоник, во страданіи своємъ вѣнецъ пріять нетлѣнный отъ тебе Бога нашего: имѣяй бо крѣпость твою мучителей низложи, сокруши и демоновъ немощныя дерзости: того молитвами спаси души наша.

Кондакъ.

Званіе благое стяжавъ, богомудре, мужей лукавыхъ отвратился еси вѣры, не убоявся мукъ, Агатониче славне, тѣмже благимъ былъ еси наслѣдникъ, и пріять еси со страждущими с тобою достойныя вѣнцы.

М. Н. богословац.

1) Госп. Н. Јаблан запитао ме је, знам ли „ко је био и одакле св. Агатон“ — одговорио сам му да знам. Он ме тада замолио, да му напишем што из живота тога светитеља, јер, рече ми: „Толицима га слаavimo, а не знамо о њему ништа, само једино му име, па је грехота да не знамо живот нашега наступника код Бога.“

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

Афоризми.

(Настава к.)

Среброљубље.

Никаква страст није тако мрска, као охолост; а никаква не заслужује толико исмијавања, колико среброљубље. (Св. Петар Дамаскин).

Среброљубац је највиши неправедник.

Почетак свакоме гријеху јест гордост, а коријен свакоме злу — среброљубље; прва одвраћа од Бога, а друга веже човјека за стварност и временост.

Среброљубац је богоодступник, јер је среброљубље идолопоклонство. (Еф. 5, 5; Кол. 3, 5). (Протојереј П. Соколов).

Страст к добитку често пута заглашава природни глас у родитеља; ствара свађу и мржњу међу браћом; пуни планине разбојника, а такође и море; рађа клеветнике у градовима и т. д. (Св. Василије Велики).

Упитали су аву Исаију: што је то среброљубље? Он им је одговорио: „неувјереност у Бога, да се Он стара о човјеку, и неувјереност у божије обећање, а љубав к пропасти.“

Нема неправде, коју неће учињети среброљубац, као што је показао чуда на самом себи (Матија 26—15). Од користољубља је: лупештина, убиство, лаж, издајство и т. д. (Теофан Еп. Владимирски).

Среброљубац не штеди ни оца, ни мајку, ни браћу и једном ријечи никога. (Блажени Августин).

Звон метала напуни уши среброљубца и јуни га глухим према благодати. (Златоуст).

Немогуће је заједно љубити и сребро и душу. (Златоуст).

Насмјешливи среброљубци говоре: да је и за очи добро гледати у злато.

Као што се море не може никад напунити притоцима ријека, тако и лакоми среброљубац никад се и ничим не може задовољити. (Духовн. Маргарит).

Сви гријехови старају заједно са човјеком, а једино среброљубље бива све млађе и млађе. (Св. Амвросије Медијолански).

Правилно је неко сравнио среброљубца са човјеком, који болује од водене болести. Што је више у њему воде, тим је болесник све жеднији. И лакоми све што више има, тим све више бива лаком. (Св. Василије Велики).

Лакомство не пуни толико кућу богатством, колико душу бригаама. (Филар. Архиеп. Черниговски).

Је ли слободан среброљубац? — Зар није закован у златне синцире. (Филар. митрополит московски).

Као што море никад бити не може без валова, тако и душа среброљубца никад не може бити без бриге, страха и метежа. (Златоуст).

Може неко и немати много, а жељети много.

Среброљубац сву своју наду полаже у свој новац, а неће да разумије, да ће му кад тад све други понијети. (Ш. р.).

Свако богаство неће погинути, као што се неће ни сваки сиромах спасти. Велико дјело и богаство нијесу новци, него страх Божи и побожност. Добро је старати се, да захватиш не новце, него царство небесно. (Мат. 11, 12).

Ако хоћеш да си богат, имадни за друга Бога, и бићеш богатији од свакога. (Златоуст).

Тврдица.

Сиромах има доста нужда и недостатака, просипач још више, а тврдица има у свему недостатак.

Тврдица сам себе гради пукијем сиромасом.

Човјек, који је тврдица, па ма буди колико имао богаства, он је сиромашнији од свакога, јер се жали сам од свога најести, као да нема ништа.

Људе тврдице по праву можемо именовати непријатељима друштва.

Кад је тврдица сам себи убица и непријатељ, зар може бити за кога добар и користан. (Сирџ 14, 5)?

Што се више вода узима из бунара, то бива свјежија, а што више застојава, то је шкодљивија. И богаство, колико више употребљујем га на корист своју и ближњега, тим је оно и корисније; а ко га закопава, да нема од њега нико користи, као онај један талант, тај ће поћи „во тму кромнџишную.“ (Св. В. Велики).

Ко отима хаљине са другог, то је грабителј; а ко не одијева голога, а може то учињети, тај је зар достојан другојачијег имена. (О Н.)?

Тврдица зна да разликује по звону штетни новац од здравога, али не зна потребу својега ближњега (Он).

Тврдицу много **В** весели и **З** задовољава блијесак злата, али он не узима у обзир, колико сиромашкијек уздаха прати га (Он).

У тврдице је једна **У** утврђена на језику ријеч „немам, не дам, ја сам и сам сиромах.“ У самој ствари и јеси **С** сиромас, свакијем добром; сиромашан си љубављу, сиромашан си човјекољубљем, сиромашан си вјером у Бога, сиромашан си вјечном надеждом, сиромашан си свачим. (Он).

Тврдица је сличан много претјелој животињи (свињи), која док је жива није од користи, а по смрти бива корисна.

Тврдица купи, а други ће се користоват његовом купљевином.

Што су тежи сандуци тврдица, тијем ће бити лакши живот њишијех нашљедника.

У П У Т С Т В О

за предавање једне врсте рачунских задатака
у II, III и IV. разреду основне школе.

Написао Ан. Јовићевић, учитељ.

(Наставак.)

Б.) За III. разред.

6) *Површина правоуголника износи 36 метара, а ширина 4 метра, колика му је дужина?*

Рађу оваквих геометријских задатака, т. ј. тражене ширине из познате површине и дужине, или тражене дужине из познате површине и

ширине увршћујем под овим истим начином предавања. Правило тражене ширине из познате површине и дужине, или тражене дужине из познате површине и ширине не смије се, нити се по методу допушта одмах употријебити прије примјера и умјесног тумачења и доказивања. Прво треба упознати дјецу са неколика геометријска задатка, па тек онда извести правило тражене дужине или ширине; које и сама дјеца уз ваљано испитивање, удућивање и предавање могу погодити. При изради овакових задатака има се поступити на овакав начин:

Учитељ повуче на табли једну линију, коју раздијели, од прилике, на 6 једнаких дијелова, замишљајући сваки дио од 1 метра дужине; повуче још једну линију паралелно првој, која ће бити једнаке дужине с првом, и која је од ње одбијена само за 1 дио, који се на првој линији замишља, као 1 метар дужине; па онда њихове крајеве саставља, те се добије правоуголник. За тим и другу линију подијели на 6 једнаких дијелова и правим линијама састави упоредо-стојеће подјеле. На тај ће начин добити 6 квадрата или 6 \square метара. Па онда пита: На колика сам једнака дијела подијелио прву линију? (На 6 једнаких дијелова). А другу, којој паралелну, линију? (Такође на 6 једнаких дијелова). Чим су састављени њихови крајеви? (С по једном линијом). Јесам ли и те линије дијелио на мање дијелове? (Нијесте). Јесу ли и те линије једнаке са дијеловима дужих линија? (Јесу). Колике смо преграда добили, кад сам упоредо стојеће подјеле саставио линијама? (Шест преграда). Колико има страна свега преграда? (Четири стране). Какве су једна према другој ове стране по величини? (Једнаке). Како стоје ове стране једна на другој? (Усправно). Какве углове образују праве линије, које стоје усправно једна на другој? (Праве углове). Како се зову фигуре са четири једнаке стране и четири права угла? (Квадрати). (Претпоставља се, а и мора бити, да су ученици упознати већ с квадратима по геометрији, јер би иначе ово било одвећ тешко, или немогуће). Какве су фигуре ове шест добивених преграда? (Квадрати). — Учитељ јавно пред дјецом замисли, да је сваки квадрат дугачак 1 метар, или, да је сваки дио од дужих линија дугачак 1 метар, па настави питати: На колика је дијела прва линија подијељена? (На шест). Колико је сваки дио дугачак? (1 метар). Колико је дијела ова фигура дугачка? (6 метара). А колико је широка? (1 метар). На колико је преграда подијељена ова фигура? (На шест преграда). Колико је свака преграда дугачка? (1 метар). А широка? (Такођер 1 метар). Каква је по величини у квадрату дужина према ширини? (Једнаке су). — Учитељ разјасни и покаже дјеци, да се квадрат, који је 1 метар дугачак а 1 метар широк, зове квадратни метар, и како се у писању биљежи. Ово ће бити, јамачно, дјеци показано још при тражењу површине из дужине и ширине, које овом претходи; али ће бити од користи и овом приликом разјаснити им поново, како ће боље схватити и запазити. Како се зове квадрат, који је само 1 м. дугачак, а 1 м. широк? (Квадратни метар). Колико је метара дугачка ова фигура? (6 метара). А колико је широка? (Само 1 м.). Колико квадратних метара има у својој површини? (Има 6 \square метара).

Сад учитељ узме за примјер фигуру, која је дугачка 8, 10, 12, 14, 20, 30 и т. д. метара, а широка само 1 метар, доказујући дјеци, да она површина, која има само 1 метар ширине, има толико квадратних метара површине, колико има метара дужине; па онда може питати: колико има \square метара правоуголник, који је 25 метара дугачак а 1 м. широк? (25 \square

м.). — Ово претходи јаснијем схваћању, да површина, која је само 1 м. широка, има толико метара дужине, колико \square метара износи површина. — Колико је дугачак правоугаоник, који има 30 \square м. површине, а који је само 1 м. широк? (30 м. је дугачак). Или: колико је широка површина од 20 \square м., која је дугачка 20 метара? (1 м. је широка).

Сад учитељ, по захтјеву горенаведеног задатка, повуче велику линију, па је подијели на 36 једнаких дјелова, који се замишљају од дужине 1 м.; па према тој начини фигуру, која је само 1 м. широка; подијели је на квадрате, и упуту ученике, да сами преброје квадрате, па пита: Колико је метара дугачка ова површина? (36 метара). Колико је широка? (1 м.). А колико захвата квадратних метара? (36 \square м.). Колико квадратних м. износи површина, која је дугачка 36 м. а широка 1 м.? (Износи 36 \square м.) Колика је дужина површине од 36 \square м., која је широка 1 м.? (36 м.). — За тим начини линију у пола краћу од прве, т. ј. од 18 дјелова, и према њој начини фигуру, која је у пола шира од прве, т. ј. од 2 дијела или 2 метра; подијели је на квадрате, па пита: Колико је дугачка прва фигура? (36 м.). А колико ова? (18 м.). У колика је пута потоња краћа од прве? (у два пута). Колика је ширина прве фигуре? (1 м.). А колико ове? (2 м.). У колика је пута већа ширина потоње фигуре од ширине прве фигуре? (у два пута). Колико смо добили преграда у овој потој фигури? (36 преграда.) Колико квадратних метара износи површина прве фигуре? (36 \square м.). А површина потоње? (Исто тако 36 \square м.). Је ли једнака дужина и ширина прве фигуре с потоњом? (Није.) А је ли једнака површина прве фигуре с потоњом? (Јест.) У колико смо пута смањили дужину потоње фигуре од прве? (У два пута.) А у колико смо пута добили већу ширину потоње од прве фигуре? (У два пута.) Колика је дужина површине од 36 \square м., која је 1 м. широка? (36 метара). Колика је дужина исте површине, кад је 2 метра широка? (18 метара). У колика је пута мања потоња дужина од прве? (У два пута). Који дио од 36 м. износи дужина потоње фигуре? (Половину). — Овдје учитељ, испитујући, доведе ученике до увјерења, да је дужина једне исте површине у два пут мања, кад је ширина у два пут већа.

Даље, учитељ начини и трећу фигуру са дужином од 9 метара а ширином од 4 метра, подијели је на квадратне преграде, па пита: Колика је дужина ове фигуре? (9 метара). А ширина? (4 метра). У колика је пута мања дужина ове фигуре од прве? (У четири пут); од друге? (У два пут). У колика је пута већа ширина ове фигуре од ширине прве? (У четири пут); од друге? (У два пут). Колико квадратних метара износи ова фигура? (36 \square метра). Јели једнака ова површина са површином првих двијеју фигура? (Јест.) А јесу ли једнаке дужине и ширине њихове? (Нијесу). — Учитељ опет покаже дјели, да, у колика се пута једној истој површини скрати дужина, у толико се пута увелича ширина, или, у колико се пута увелича ширина, у толико се пута смањи дужина. Разјасни им, да се величина површине никако не мијења, ако се то једнако пута ширина увелича а дужина смањи.

Сад се приступа рјешавању горе-означеног задатка питајући: колико је дугачка површина од 36 \square м., кад је 1 м. широка? (Дугачка је 36 метара). Колико је дугачка иста површина, кад је 2 м. широка? (Дугачка је 18 метара.) У колико је пута мања дужина од прве? (У два пута). За што? (За то, што је ширина потоње већа у два пут, јер у колико је пута

већа ширина једне исте површине, у толика је пута мања дужина исте површине). Колико је дугачка иста површина, кад је 4 м. широка? (Дугачка је 9 метара). У колика пута је мања дужина од друге фигуре? (У два пута). Зашто? (Зато, што је ширина посљедње већа у два тупа). За колико је пута мања дужина посљедње фигуре од дужине прве фигуре? (За четири пута). За што? (За то, што је ширина посљедње већа од прве у четири пута). За колико се пута смањи дужина једне исте површине, кад се ширина увелича за четири пут? (Дужина се смањи за 4 пут). Колико је дужина једне површине од $36 \square$ метара, која је само 1 метар широка? (Дужина је 36 метара). А колика ће бити дужина исте површине, ако је широка 4 метра? (Онда ће бити њена дужина 9 метара). У колико је пута мања од 36 метара? (У четири пута). Дакле, који дио од 36 метара износи дужина површине, која је 4 метра широка? (Четврти дио). Којим би се начином изнашао четврти дио од 36 метара? (Кад се подијели 36 метара на 4.) — Дијете ради и добије у количнику 9 метара, као четврти дио од 36 метара, које 9 м. јесу дужина ове површине.

Из овога се, питајући, што је који број дијелења заступао у задатку, може извести правило: *да се дужина површине изналази, кад се подијели површина на ширину*. Овдје учитељу треба бити опрезним, да се не сматра површина при дијелењу, као квадратни метри, већ као прости метри; које нас увјерава овај начин предавања; јер, кад би се број 36, као дјелимак, сматрао $36 \square$ метара, онда и добивени количник 9 био би $9 \square$ метара, — што није нити може бити. Не смије се ни овако узети: број у дјелимку преставаља квадратне метре, а у количнику просте метре; јер, кад би који дјелимков дио остао неподијелен, морао би се претварати у квадратне дециметре, квадратне центиметре и т. д., што би опет посве неправилно изишло у количнику; добило би се, по ње-кад, у количнику на мјесту дециметара више од 10 дециметара, што чини 1 метар, који се није могао добити при дијелењу остатка од метрова; или ће се добити на мјесту центиметара више од 10 центиметара, што чини 1 дециметар, који се није могао добити при дијелењу остатака од дециметара, ако га је било, и т. д.; — што само собом свједочи правилност, разумљивост, пријемљивост и лакше схваћање дјечи.

7) *Колика је ширина баште, која је при површини од $646 \square$ метар, 26 метара дугачка?*

Као код првог задатка, ће се је тражила дужина, такођер и код овог, у којему се тражи ширина, треба, као улијевање разумијевања, за што се што ради, показати дјечи на очиглед на фигурама, да је ширина једне исте површине у толика пута мања, у колика је пута већа дужина. То ће постићи учитељ кад очигледно преставаља на табли на фигурама, најприје са већом ширином, па посље са мањом у два пута, у четири пута и т. д. Ово је неопходно нужно у почетку задавања и рјешавања оваквих задатака, да би дјечи познат био узрок онога, што ради; а посље се може и без очигледног преставаљања, јер је онда дијете већ схватило појам начина и каквоће рјешавања оваквих задатака, па и само у памети замишља и себи у мислима претставља фигуре са оним називима, која стоје у задатку; преставаља себи све појединости и постепено развијање и упућивање при њихову рјешавању.

Пошто се дијете увјери стварним доказом, да је башта широка онолико метара, колико квадратних метара износи површина, само кад би 1 метар била дугачка; и да ширина бива у толико пута мања, у колика пута

постаје дужина већа, — онда се приступа испитивању и рјешавању горњег задатка.

Шта је познато у овом задатку? (Познато је, да површина износи 646 □ метара). Шта је још познато? (Још је познато, да је башта дугачка 26 метара). А шта се тражи? (Тражи се, колика је ширина.) Колико би метара широка била ова башта, кад би била дугачка само 1 метар? (Широка би била 646 метара). Али, је ли башта само 1 м. дугачка? (Није, но 26 метара). Па кад је 26 м. дугачка, а не 1 м., хоће ли тада башта бити широка 646 метара? (Неће, но мање за 26 пута, т. ј. биће само широка двадесести дио од 646 метара). Колико смо били замислили, да је башта дугачка? (Само 1 метар). Па колико онда бјеше ширина? (646 мет.). У колико је пута дужа башта, него што је бјесмо замислили? (У 26 пута). У колико ће пута бити мања ширина, него што бијасмо прије добили? (У 26 пута). Дакле, који ће дио од 646 метара износити ширина? (Двадесетшести дио од 646 метара). Како ће се изнаћи 26. дио од 646 метара? (Кад се подијели 646 метара на 26 једнаких дјелова). Који ћеш број имати за дјелимца? (646 метара). Какви су ови метри, што их дјелимак претставља? (Прости). Какве ћеш метре добити у количнику? (Просте метре). — Дијете дијели и добије у количнику 24 метра, а у остатку остају неподијелна 22 метра, које, по захтјевању тачности, претвара у ниже наименовање, т. ј. просте метре у просте дециметре и просте центиметре, — те дијели и добије у количнику још и дециметара и центиметара.

Пошто се изради повиче геометријских задатака, у којима се тражи дужина или ширина, онда се приступа извађању правила за тражење дужине или ширине. [На примјер: Који се број дијелио? (646). Шта је означавао тај број у задатку? (Површину). Кроз који си број дијелио? (Кроз 26). Шта је показивао тај број у задатку? (Дужину). Дакле, шта си дијелио на што? (646 на 26, или површину на дужину). Шта си тражио? (Ширину). Шта се, дакле, изнађе, кад се подијели површина на дужину? (Ширина). Дакле, како се изналази ширина површине? (*Ширина једне површине изналази се, кад се површина подијели кроз дужину*). Шта је познато у овом задатку? (Површина и дужина). Шта мора бити познато, па да се изнађе ширина? (Мора бити позната површина и дужина).

Такођер по овоме начину изналази се правило тражења дужине из познате површине и ширине. У осталом, потребно је при оваквим геометријским задатцима упознати ученике, да при тражењу ширине мора бити позната површина и дужина исте површине, а тако исто при тражењу, дужине, мора бити позната површина и ширина исте површине; које, кад ученици сазнаду, могу и сами врло лако погађати, шта се у задатку тражи без да им се именује у задатку, шта се тражи.

Овим се ученици упућују на размишљање, на тражење непознатог из познатог именована, на самостално рабазирање задатка; чим теку стално, постојано и у практичном животу врло корисно и дуготрајно знање. Цијељ је рачуну у основној школи, да спреми ученике за живот, а не за испит; да се у животу могу и умију послужити свим примјерима рачунским, без наставничког даљег упућивања. Пошто се човјек отресе школе, остаје без наставника при рјешавању сличних рачунских задатака, те ако није упућен на самостално правилно размишљање и правилан рад, неће бити у стању приступити никаквом таквом рјешењу. С тога је потребно само с

почетка свестрано испитивање, рашчлањивање и упућивање при рјешавању рачунских задатака, како би ученици добили што јаснији појам: зашто што бива, како се односе именовани бројеви у задатку један према другом, шта се прво тражи — ако то треба тражити — па да се знаће тражени број и т. д. Посље постепено треба испитивање, рашчлањивање и упућивање скраћивати на главнија питања, а најпошље их са свим изоставити, ако су дјеца добро и ваљано упућена, те остављати дјеци, да сама рјешавају, говорећи и показујући, шта се прво тражи, зашто, и све, што би и сам учитељ од њих питањима захтјевао.

Само, у случају, кад не би могао ученик ријешити сам без помоћи учитељево, онда је потребна помоћ учитељево, која ће се састојати у најнужнијим питањима. Ако је почетно предавање у рачуну ваљано, дјеца се пошље и сама упуте, да правилно рјешавају задатке, — иначе свагда изгледају помоћ учитељево, или механично врше радњу, без да знају зашто.

Пошто је цијељ основне школе, да се дјеца спремају за живот, а не за испит, т. ј. да се дјеца, посље људи, знаду користити у животним приликама и примјењивати разним пригодама, оно, што су стекла у школи, — то сам мишљења, да се при испиту, кад би се тражила — као што се мора тражити — трајност и практична страна успјеха, остављају ученици при рачунским задатцима више властитом самосталном размишљању, рашчлањивању и рјешавању рачунских задаћа — којим начином ревизор може дознати: каква је трајност успјеха, какву важност успјех има за практични живот, је ли дијете упућено, да самостално размишља; управо, упознаће ревизор: како је дијете спремно из рачуна за живот. У исто вријеме, може се ревизор упознати и са вјештином и начином учитељевог предавања; јер, ако дијете правилно приступа рјешавању задатка, сигурно је и учитељ правилно предавао. Може се само — по том мишљењу — допустити учитељу при испиту, да употријеби — своју вјештину у рачунском предавању из тог погледа, кад би ревизор хотично хтио потанко упознати се са начином учитељевог предавања; а у свим примјерима не, само у случају кад би се увиђело, да је дијете неспособно извршити радњу.

Примјетио сам, да неки учитељи при испиту у свим рачунским задацима испитивају и рашчлањивају задатак, баш као у почетку шк. године, не остављајући их ни најмање на самостално мишљење и расуђивање. Ја се с овим начином никако при испиту не слажем, а требало би, да и ревизори више пажње на то обрате. Кратко сам о овом споменуо, јер ми не допушта постављени назив овоме; тек мислим, да ћу бити разумио оне, којима до тога буде стало.

(Наставиће се).

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопштава се у изводу).

Ревизор: Бајо Брацановић, учитељ.

1. Данилоградска школа.

Дјеце је било уписано: у I. разр: мушких 75. женских 4.
" " " " II. " " 40. " 1.

"	"	"	"	"	Ш.	"	"	15.	"	—
"	"	"	"	"	IV.	"	"	13.	"	—
Испиту срисутних бизо је					"	I.	"	63.	"	4.
"	"	"	"	"	II.	"	"	31.	"	1.
"	"	"	"	"	III.	"	"	14.	"	—
"	"	"	"	"	IV.	"	"	11.	"	—

Изоставши ученици — због болести и сиромашног стања, — нијесу до краја школ. године могли посјеђавати.

Понављају разред: у I. 7. у II. 1. и у III. разр. 1.

Укупни годишњи успјех постигнут је у I. и II. разреду *врло-добар*; у III. и IV. *више но врло-добар*. Дисциплина је била врло добра, такође чистоћа школе и ношња дјецe.

Рад у школи отпочет је 1. октобра 1893., а завршен је испитом 12. јуна 1894. године.

Дневни рад трајао је у школи пет часова. Преко школске године свега радних дана било је 130. Предмети су обрађени у довољном обиму према наставном плану.

Учитељи су школу уредно посјеђавали. Учитељ нижих разреда осуствовао је 8., а старијих разр: 18. пута по дозволи надлежне власти.

У почетку школске године и о Савину дне држали су родитељске скупове према наредбама. На тим скуповима говорено је о важности школа и васпитању дјецe.

Излет с' дјецом чинили су више пута у околину, занимајући се том приликом посматрањем и упознавањем природних тијела. Посјеђавања ученика ове године нијесу била уредна. Узрок томе биле су неке заразне болести и непогоде зимске.

Оба учитеља способности су врло добре за сва четири разреда основ. школа. Владају се у школи и изван школе примјерно, с' тога се и предустрегају с' поштовањем. Трудољубља су врло доброг.

Школски протоколи и учила налазе се у врло добром стању. Школа нема баште; јер племе и варош нема сопствене своје куће за школу, но се још служи државном кућом, која на сваког ђака у нижим разредима не даје више простора у учионици од 1.316. кубич. метара. У старијим разредима, благодарећи малом броју дјецe, пада на сваког ђака 3-5 м. кубичне садржине.

Капетани с' мјеснијем надзорником вршили су своје дужности према школи врло добро.

Ова је школа имала прихода за ову гидину фор. 299.12 нов.

Расхода пак било је за исту годину фор. 132.99 "

Преко годишњих расхода претекло је сувишка фор. 166.99 нов.

Примједба. — Годишњи расходи умјесени су и умјерени, али се примјеђује, да се предрачун о количини пореза школског не своди приближно потребитим расходима око школе. Више пута био сам ревизор овој школи, па сам свагда примјетио, да су се сувишни порези кушили на рачун грађевна школског здања. Може се претпоставити и, да је прави узрок нехајство племенских старешина, што ова школа није и до сада на згодном мјесту подигнута, кад се већ порез купио или бар намјенивао на ту цијељ.

Спушка школа.

Школа је троразредна. У почетку школске године.

Дјене је било уписано	у	I. разреду мушких	39.	женских	—
" " " "	"	II. " "	36.	"	2
" " " "	"	III. " "	7.	"	—
Испиту присутних било је у	I.	" "	36.	"	—
" " " " "	II.	" "	34.	"	1
" " " " "	III.	" "	7.	"	—

Изостали су због болести. Понављали су разред само двојица у I. разреду. Укупни годишњи успјех у I. разреду више но добар, у II. и III. разреду више но врло добар.

Рад у школи отпочео се 1. октобра 1893 г. завршен је испитом 13. Јуна 1894. год. Дневна радња у школи трајала је пет часова. Преко године радних дана било је 175. Родитељских скупова није било, али то није зависило од дотичног учитеља. Учитељ је изводио дјецу у околиду, занимајући се предметима из сва три царства природе.

Посјеђавања ученика преко године била су уредна и тачна. Учитељ је способности врло добре. Влада се врло добро, а труди се одлично. Посјеђавао је школу редовно, само је изостао 6 дана с дозволом надлежне школске власти.

Школски протоколи и учила налазе се у врло добром стању. Школа нема баште. Учионица даје простора за сваког ђака по 2·3 мет. кубичне садржине.

Капетани с мјестнијем надзорником вршили су своје дужности према школи уредно и тачно.

Прихода школ. било је из четири капетаније: Спужке, Мартиницке, Црначке и Новосељске. — фор. 180·08 нов.

Расхода за ову годину било је — фор. 132·56 нов.

Преко расхода претекло је сувишак — фор. 47·52 нов.

Примједба ако се у овоме мјесту не озида нова школа на zgodнијем мјесту-потребно би било да се купи мало земљишта у близини за школску башту. То земљиште не би скупо коштало, а потребито је, да се уз школу бар мали комадић земљишта налази. —

3. Зетска школа (у Голубовцима).

Школа је од три разреда.

Дјеце је било уписано: у	I. разр.:	мушких	31.	женски	—
" " " "	II.	" "	14.	"	—
" " " "	III.	" "	18.	"	—
Испиту присутних:	I.	" "	18.	"	—
" " " "	II.	" "	11.	"	—
" " " "	III.	" "	16.	"	—

Узрок изостајању: сиромашно стање и болести дјеце.

Ниједан није понављао разред.

Укупни годишњи успјех постигнут је у I разр. близу врло добар, у II врло добар, а у III више но врло добар. Рад у овој школи отпочео се 15 октобра 1883, а завршен је испитом 18 јуна 1894 г. Дневни рад у школи трајао је пет часова. Годишње радних дана било је 168.

Сви предмети обрађени су по наставном плану у довољном обиму. Родитељских скупова било није, али то није кривица дотичног учитеља. Учитељ је изводио дјецу у околину више пута, том приликом упознавао их је са земљиштем и растињем. Посјеђавања дјеце била су уредна. Учи-

тељ није од школе осуствовао. Способност, владање и трудољубље му је врло добро.

Старо школско здање није потребно било мјерити, пошто се већ озидало ново врло лијепо по плану, у ком ће се идуће године дјеца моћи обучавати.

Уз ново здање има доста простора, да се подигне врло лијепа башта. Школски протоколи налазе се уредни, а учила су у приличном стању.

Капетани с мјесним надзорником вршили су своје дужности око потреба школских тачно и уредно.

За ову годину није се ударало никаквих пореза, нити се као обично купила школарина уз дацију. Потребе школске подмиривале су се од прихода из прошлих година, који су се као претијек на сахрану чували. Расхода за ову годину било је фиорина 84 и 30 новч.

Примједба. Још је потребито да се у ново здање направе нова и удесна сједалишта ђачка (досадашња су врло неудесна) и пространа башта уз школско ново здање. Пошто се још и напоменуто доврши, ова ће школа бити са свим у реду.

4. Кучка школе (на Ублима).

Школа је од три разреда.

Дјеце је било уписано: у I разр.: мушких 39.

" " " " " II. " " 21.

" " " " " III. " " 10.

Испиту присутних: " " " " " I. " " 37.

" " " " " II. " " 21.

" " " " " III. " " 10.

Укупни годишњи успјех у I. разреду близу врло добар, у II. врло добар, а у III. више но врло добар. Дисциплина одлична.

Предмети су обрађени по наставном плану.

Рад у школи отпочео се тек 20. окт. 1883, год., а завршен је пспитом 20 јуна 1894. У толико се радило зими по пет, а љети по шест часова. Радних дана преко школске године било је 168. Родитељских скупова није било -- премда је учитељ своју дужност о истим учинио. Учитељ је изводио дјецу у околину -- занимајући се познавањем предмета из сва три царства природе. Посјеђавања ђачка била су уредна преко цијеле године.

Способност, владање и трудољубље учитеља ове школе одлично је. Посјеђавао је школу уредно, а осуствовао је по дозволи два пута. Школски протоколи су уредни, а учила се налазе у врло добром стању.

Школа нема своје баште. Учионица има простора толико, да на сваког ученика долази само 1·80. кубич. метара.

Капетани су вршили дужности своје према школи и њеним потребама врло добро, а мјесни надзорник одлично.

Приходи за ову годину износе фиор. 180·11. нов. Расхода било је више но пореза (непредвиђена) 132·60. новчића.

Приходи за ову годину износе фио. 108·11. нов. Расхода било је више но пореза (не предвиђена) 132·60. нов.

Примједба. Пошто ова школа није по плану израђена, наређено је, да се унутрашњи распоред здања сасвим измијени. —

5. Затребачка школа (у крајину кучку.)

Затребачка школа је троразредна.

Дјеце је било уписана: у I. разред — мушких 15.

„ „ „ „ „ II. „ „ 3.

„ „ „ „ „ III. „ „ 8.

Сви су испиту присуствовали осим једнога из III. разреда, који је дозволом надлежне власти отпуштен из школе.

Укупни годишњи успјех у I. разр. више но добар, у II. врло добар, а у III. више но врло добар. Дисциплина одлична.

Рад у школи отпочео је 1. окт: 1893., завршен је испитом 22 јуна 1884 год. Дневно је рађено зими по пет, а љети по шест часова. Радних дана било је свега 147. Предмети су обрађени по наставном плану. Учитељ је држао родитељске скупове и говорио је на истим о важности васпитања. Изводио је дјецу у околину и занимао се предметима из сва три разреда.

Имала је ова школа незгода при посјеђавању дјеце више пута због пограничних зађевица. Учитељ је за ниже разреде способности врло добре. Трудољубља и владања је одличног. Посјеђавао свагда школу уредно, кад се могло радити. Школски протоколи су уредни, а тако и учила школска.

Прихода школских било је за ову годину фиор: 44.68., а расхода фиор: 38.63 Приходи и расходи уредни су и тачни. Школа нема баште. На сваког ђака пада простора 3.5 кубич. метара. Капетан и мјесни надзорник вршили су дужности око школе одлично.

Опће примједбе.

Укупни број дјеце, која су ревизији подвргнута, износи 337. За обучавање поменуте дјеце било је шест особа. Просјечно по дјецу на сваког наставника 56. У појединости Затребачки имао је најмањи број — 25; па Данилограчки старијих разреда 28.; за тим Зетски у Голубовцима 47; Убалски у Кучима 68; Спушки 78; а Данилоградски млађих разреда највиши број 91.

Осим Данилоградских, који су имали само по два, — остали су наставници држали по три разреда.

У опће узевши — успјех наставе врло добар је био.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Одговор Васељенске патријаршије на енциклику римскога Папе.

Као што нам јавља „Цариградски Гласник“ св. Синод Велике цркве у Цариграду у августу штампао је и разаслао већ свијем подручнијем митрополитима и епископима, клиру и православном народу свој одговор на познату енциклику римског првосвештеника, којом овај позива православни исток на саједињење са римском црквом. У овом одговору опомиње се православна паства, да се чврсто држи св. православља, а да се клони лажнијех учитеља, који се сад више него игда појавише, да заведу право стадо Христово на странпутицу. Одговор је написан као што треба; у 25 тачака достојанствено доказане су небориве истине св. православља, а

темељито на основу историјскијех података изложене неистине римскога првосвештеника, који се сам намеће за главу и судију цијелом свијету. Наша православна Христова црква готова је свакад примити приједлог о саједињењу цркава, а о томе се вазда моли, ако римски првосвештеник једанпут за свагда одбаци самовољом уведене у цркви својој новотарије, које су изазвале жалосно оцјепљење цркава, источне и западне, и поврати се на поље светијех седам васељенскијех сабора, који су у снази и за једну и за другу цркву били све до оцјепљења.

Ријетка свечаност. Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Михаило, на дан св. Параскеве ове године навршио је 41 годину своје архијерејске службе. Краљевско-србијски архијереји, желећи дати видна признања овој ријеткој труди и труду, донијели су у сабору одлуку, да сиједога архипастира одликују бијелом камилавком и панакамилавком са брилијантским крестом на њој. Ову своју одлуку програтили су граматом.

Поводом ове свечаности и одликовања стигле су Његовом Високопреосвештенству многе депеше из унутрашњости како од стране свештенства, тако и од осталих грађана; а престоничко грађанство одликовало се и овом приликом ријетком поштом према овом заслужном мужу, јер посјете њихове трајаху готово цео дан и то од најугледнијих без разлике политичких партија.

Освећење нове укупне цркве на Цетињу ¹⁾. Као што смо споменули у своје вријеме, да је досадашња „Влашка црква“ остала међу кућама вароши Цетиња. Ова ове цркве је била и укупница како грађана Цетињскијех, тако и Доњокрајца. Како се варош раширила, са здравственога гледишта ово је гробље на свагда узинуће, те се друго ново гробовиште на *Друм* у простору од 90 квадратних метара одредило, у коме је прошле године Његово Височанство Књаз Никола I, као побожни Владар и љубимац свога народа, изволно подићи о своме трошку нову укупну цркву за варош Цетиње и Доњи крај. Она је озидана од тврдог тесаног камена са звоником на предњој страни, а посвећена је Рождеству пресвете Богородице.

Кад је ова црква у свему снабђена била за освећење, позват је био од варошких и доњокрајских главара г. Митрополит Митрофан да освети новоподигнуту цркву.

Дан за освећење био је назначен четвртак 15 Јуна о. г. те је у очи освећења послато митрополијско свештенство са богословима да изврше обредну вечерњу за освећење, те је држата свечана вечера уз приличан број побожних грађана и сељана, који дођоше помолити се Богу у новоподигнутом храму „Свете Госпође на новоме гробовишту.“

На Видов-дан 15. Јуна искупуен је био велики број побожних грађана са преједником општине г. В. Вулећем, те су са Доњокрајцима дочекали Његово Високопреосвештенство г. Митрополита Митрофана са свештенством, који је послје свршене јутрење отпочео свечани обред освећења нове цркве. На служби Божијој изговорио је *многочествије* за Његово Височанство срећновладајућег Господара Књаза Николу, за Њено Височанство Књагињу Милену и цео владајући дом.

Послије богослужења главари доњекрајски давали су присутном народу разну пиће, те се напало у здравље *Његовог Височанства и Његовог Владајућег Дома*, који се стара о срећи и унапређењу свога народа.

1) Случајно задоцнило. У.

Г. Митрополит Митрофан пред скупљеним народом изволио је рећи пространу поучну бесједу о пажњи цркве и новог гробовишта, које им се дарива од стране доброга и побожнога Господара.

Народ је попратио ову бесједу са бурним усклицима живио! и својим се кућама разишао.

Ф. Р.

Владачки гроб Митрополита Василија Петровић-Његоша. Овај народни великан као Господар и Митрополит Црне Горе пошао је био у Петроград да лично моли руски двор о потребама својега народа, гдје је бавећи се од дужке времена и умро 10. Марта 1766 године, у 57. години рођења својега. —

Александров Иванович Александров, професор Казанског Университета, у својој најновијој књизи: Историја развитія духовной жизни въ Черногории и Князь поэтъ Николай I. назначио је мјесто, гдје је сахрањен и у којој цркви у Петрограду Господар *Василије Петровић-Његош*, Митрополит Скендерски, Приморски, Црногорски и Српскога патријаршекога Трона Екзарх и то: у Александро-Невској лаври при олтару Благовјештенском, управ поред мраморне плоче, што покрива гробове царица Петра Петровића и велике књагиње Наталије Алексисјевне.

Сад можемо стално знати, гдје почивају владалачке кости нашега знаменитог Господара, који је цио Свој живот провео у непрестаним трудовима око среће и напретка својега народа, који још више притврдио вјерске и родствене везе између двају братскијех народа Црне Горе и велике Русије, које је први засновао бесмртни Владика Данило.

Ф. Радичевић.

Приложници. Његово Височанство наш срећновладајући Господар Књаз Никола I, поред многијех задужбина, које је дана у дан великодушно чини, изволио је најмилостивије обдарити једну доста сиромашну црквицу у Пиперима селу Мрке храм Вознесенија са 200 фиорина а. вр. да се за исте купе необходимо нужне ствари, што је један сувише доказ Његове Владачке љубави према светој матери цркви.

Свештеник *Митар Миличковић* и прокарадур *Јован Мигуров Новаковић* из истога села Мрке у Пиперима, набавили су парохијалној цркви храму Вознесенија следеће књиге:

Јеванђеље у кадифи оковано, Апостол, Триод песни, Пентикостар, Октоиха два с 1 до 8 гласа, Псалтир, Часослов, Празничну Минеју и Молебно пјеније.

Офкима Мрке у Пиперима набави једно повеће канџело од кинејског сребра парохијалној цркви храму Вознесенија у Мрке.

Филип Радичевић, протођакон и секретар Митрополије, приложио је двије руске велике иконе, Спаситељству и Матере Божије, парохијалној цркви, храму св. великомученика Гергија у Подгорици за душу својега ђеда Михајила и бабе Павлине, којијема Свемогући нека дарује рајско насеље!

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Тридестогодишњица наставничког рада. „Бранково Коло“ пише:

Почетком октобра о. г. навршили су три Србина професора тридесет година свога часнога, али тешкога службовања, сва тројица од почетка до

данас у истим заводима; и то је г. Васа Пушибрк, управитељ српске велике гимназије у Новом Саду, г. Јован Живановић професор у срп. великој гимназији и срп. православној богословији у Срем. Карловцима и г. Светозар Савковић, професор у срп. великој гимназији у Новом Саду.

Тридесет година и обичнога, махиналнога рада у животу једнога човјека, значе истрошену снагу, која се у свијету различито и понајчешће несразмјерно награђује, — али тридесет година вољне и радљиве службе народу: школи, просвјети и књижевности његовој, значе много више, значе прекомјерну жртву ума и срца позиву и савјесности, којој је једини идеал напредак народни у правцу, којему смо дорасли користити.

Човјек ма у ком положају након толико година рада свога, особито јавнога, дужан је и положити рачуна о свом раду. Ова три јавна труобенника могу с поносом и свијетлим образом гледати тридесет година уназад, јер је рад њихов обилан и неуморан. Генерације су српске интелигенције изашле испод њихове руке, и данас, ко је жив и здрав, сваки у свом звању ради са спремом, коју су му и они обично помогли стећи.

Који се бивши ђак г. С. Савковића не сјећа и у зрелијим својим годинама с њежном оданошћу његове љубзви, коју је према „омладини“ увјек подједнако гајио и којом је у њој будио и одржавао, предајући свој предмет, свагда племените идеале, подстичући их к науци и љубави према свом народу, и сам узор карактер у томе!

Колико је данас у Српству расијано ђака г. Ј. Живановића, којима је блиснула пред очима наука најбоља српскога језика, најљепшега међу словенским, да кроз њу гледају на највеће благо своје — народне умотворине и литературу своју од најстаријег доба до данас! Колико је досле свећеника српских у народу, које је г. Живановић научио језику свете цркве своје; колико међу њима пчелара, који Српству јеванђељем проматрају живот пчеле, највреднијега створа божјег, те црпу отуд морал и корист, проповиједајући народу и једно и друго!

А колико да захвали српска велика гимназија у Новом Саду, па с њом дакако и цијело Српство, тридесетогодишњем труду професора, па тек управитеља г. В. Пушибрка, којим он пријања за тај завод, као начелник му ево мало те не већ пуну четвртину стољећа! Сјетимо се, каквих је олујина баш за то вријеме прешло преко тога српског завода, злобно претећи, да га униште. Он је, као вјешт бродар, а са својом честитом колегијом и са прегореванем сама себе, у оним опасним и судбоносним данима мудро и тактичном управом, имајући једино на уму повјерени му брод, не обзирајући се, што је по неки пут с неке стране, с које му се баш признати требало, неправедно и вријеђан, провео свој брод, чувајући га као зјеницу, и поред Скиле и Харивде, те одржао гимназију на корист и диклу Српству, и довео је до угледа, да се мјери ма са којом у Угарској.

Г. г. Васи Пушибрку, Јовану Живановићу и Светозару Савковићу хвала, част и слава!“ К овоме од наше стране додајемо, да су и нас, Црногорце, ова господа задужила, јер су и наши многи синови учили, а и данас неки уче у поменутијем заводима, у којима раде јубилари. Зато се и ми одовуд придружујемо к осталој браћи од срца желећи, да слављеници још дуго поживе на корист српства.

Десет заповијести о дјечијем васпитању. Једна учевна жена — по „Дариградском Вјеснику“ — вели ово о васпитању дјече:

1. Васпитај сама твоју дјецу. Нико ти у томе не може бити од кори-

сти од оних, што их ради тога узмеш у кућу. Ко с успјехом хоће дјецу да васпитава, мора се уздићи над њима, т. ј. мора имати у њиховим очима уважања. Ово уважање не можеш и нећеш никоме другом уступити.

2. Подај дјецу занимања. Пусти их нека се играју, или штогод раде, а не остављај их никада да стоје узалудни. Дијете, кад се ничим не занима постаје дурљиво, ћудљиво и непристојно, а које се како ваља занима, оно је љубазно, добро и сретно.

3. Пустите дјецу да истјерају ћеф. Не тражи од њих да уз занимање своје буду увијек мирна и да не лармају. Ако ће дијете да се душевно и тјелесно добро развија, онда мора удове своје по вољи да креће и глас свој да вјежба говором, смијехом, пјевањем, а богме, по кад и кад, и дрњавом; мора свом уображењу по вољи учинити и ствари овога свијета не само „гледати,“ но и „опипати.“ Наравно свашта у своје вријеме и на своје мјесту.

4. Остави дјецу у дјечијој соби, кад ти ко дође у посјету. За тебе је можда пријатно и ласка твојој материнској љубави, да дјецу гостима прикажеш и да их пустиш да приказују, шта знају и шта умију, а гости да их хвале и да им се диве. Али за твоје госте то није врло пријатно, а по дјецу са свим је шкодљиво. Она тиме постају сујетна, уображена и хоће да се допадају; она чују у друштву одраслих многе ствари, које не би требала да знају. Она не могу у салону, и кад има гостију, да раде што, или да се играју, а то им увијек шкоди, и с тога не ваља трпјети. А ако се дјеца баш морају гостима приказати, онда у кратко и нека дјеца не буду при том главни предмет пазије.

5. Немој никад хвалити нити кудити дјецу, кад има ту кога стра-
ног; тиме се вријећају највежњије клице дјечије осјетљивости.

6. Држи на то, да дјеца буду безусловно послушна, али олакшај им у томе с тим, што ћеш им нешто заповиједати или забрањивати само онда, кад је то нужно.

7. Немој дошљедна и спој уз то потребну строгост са згодно употребљеном благошћу. Немој кудити, нити кажњавати случајне дјечије погрешке, као да су то неке велике кривице. А што се доиста има покудити укорити, и то не пропуштај; ако си што заборавила, тврдо остани при томе.

8. Дјеца нијесу играчка. Немој поступати с дјецом као с играчком, а не дај ни другима да то чине. Она нијесу с тога на свијету, да угађа твојим ћудима, да ласкају твојој сујети и да теби или коме другом вријеме прекраћују, него су она себе ради на свијету.

9. Дјеца су у неку руку главне особе у кући.

10. Али она не смију то знати и опажати.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Са захвалношћу примили смо:

Пјесме Алексе Р. Шантића. Друга књига. Чист приход намијењен је за подизање споменика српског пјесника Војислава Илића. Издање прве српске штампарије Владимира Радовића. Мостар, 1895 г. Стр. 140 на врло лијепој артији. Цијена само 1 круна.

Ево нас обрадова вриједна штампарија Владимира Радовића и другом књигом скупљенијех пјесама младог, али сваком Србину, који умије читати,

познатог даровитог нашег пјесника Алексе Р. Шантића, сина кршне и јуначке наше Херцеговине. Наши књижевни листови, који су ове пјесме доносили, довољно су нашу читалачку публику упознали са истима, те се ова збирка и сама довољно препоручује: сваки који је читао поједине Алексине пјесме, са још већим задовољством ће их читати овако, на једно скупљене. Вриједна штампарија од своје стране постарала се, да пјесме изађу и у дивном руху.

Србин од Србина. (Са сликом.) Написао Сима Лукин Лазић. Издање пишчево. Цијена 30 новчића, Загреб, штампарија Карла Албрехта. 1895.

У овој је књизи г. Лазић описао живот и рад пок. проте Николе Беговића, врло заслужног ерског родољуба у Хрватској; тако ће се у њој огледати и борба Срба за свој опстанак на тој крајној граници за живота узор Србина-свештеника. За то заслужује, да се набави и прочита.

Двије Оскоруше — једна мени, друга њему. Зготовио Врач погађач. Издање пишчево. Цијена 10 новчића. Загреб. Штампарија Карла Албрехта. 1895.

Ово је брошура, у којој исти г. Лазић одговара свом критичару књиге „Срби у Давнини.“

Српски учитељски календар. Примили смо с благодарношћу ерски учитељски календар за 1896. год. Уредили су га: Јован Ђурић, управитељ ерске учитељске школе и Јов. Јанко Кнежевић, апсол. слушалац зеше педагогије и пр. учитељ. Цело је уз то и власник и издавач. Издање је врло укусно, а штампан је у ерској манастирској штампарији у Карловцима. Осим календарског дијела и свега што уза њ иде, има шематизам епархијских и школских власти и учитеља само епархије бачке, јер други не послаше на вријеме; даље правила и таксе поштанско-телеграфске и листове за биљешке. У другом дијелу има само једну умјетну пјесму, од Љ. Лотића: Човјек — за тим чланке: Прото Никола Беговић као учитељ, од Ник. Шумоње; О надзору народних школа, од Милана Стојшића; Српски учитељски конвикт у Новоме Саду, од Арк. Варађанина; Некоје мисли о старом и новом васпитању, од Бож. Борђошког; Светковине и педагошка им важност, од Ив. Мартиновића; Некад и сад, Алек. Јорговића; Учитељ у борби против дјечијих мана и школског васпитање, од дра Петра Јовановића; Нови метод или писочитање у Срба; од Јов. Јанка Кнежевића; Шта може учитељ на селу?, од Јов. З. Медурића; Верозаконске дужности ерског учитеља, од комуналног учитеља: Позор ерски учитељи, од Учитељског; Наши школски испити, од Н. Ш.; Гдје је сметња образовању чувствовања и осјећања, од Јов. Јанка Кнежевића и на крају вашари. Као што се види календар има само у другом дијелу 7 табака и разноврсне педагошке чланке, те га препоручујемо свима, а нарочито учитељима. Цијена круна илц динар.

„Српски великокиндски илустровани календар“ за престопну годину 1896. Уређује: Љубомир Лотић. Година XVI. Издање и штампа ерске књижарнице и штампарије Јована Радака у Великој Кикинди. — Осим добро уређеног календарског дијела налази се и лијепо уређени народни забавник. У њему је лијепих пјесама и приповиједака, међу којима се својом љепотом истиче пјесма г. Јована Живојновића „Хајдук Мика“; даље приповијетке г. Милутина Трбића „Покајница“ и г. др. Саве Путника „Деда Степа“. Има и других лијепих пјесама и научних чланака и приличан

број слика. Пошто је овај календар врло лијепо уређен и згодан за наш народ, препоручујемо га српском свијету. Цијена му је само 25 новчића.

— Изшла је септембарска свеска „Дјела“ са овом садржином:

Поздрав, пјесма од Цвјетка.

Наши трговински уговори, од др. М. Ђ. Милановића (наставак).

Званична исправка, слика из палачанског живота, од Свет. П. Ранковића.

Помен патријарху Арсенију Чарнојевићу, од П. С. Иванова.

Виктор Мирабо у издању Руђера Бошковића, од др. Мих. В. Вујића.

Велики дан (Ускрс) у Мокрој. (Из књиге: Једно село пиротскога округа) од Љубомира В. Јанковића, учитеља.

Погашене звијезде, пјесме Вл. М. Јовановића.

Јуначка смрт, од А. Матоша.

Растини га, пјесма Р. Ј. Одавића.

Ческо пиштање написао Pierre Darestе, превео с француског, Жив. Живановић.

О уговорима осигурања у опште — друштва на уплате и друштва узајемног осигурања, од Мих. С. Полићевића.

Писмо из Босне: Економско питање Босне и Херцеговине после седамнајест година окупације, од Србина Босанца.

Друштвена хроника: Карлс Маркс о Елзасу и Лотрингији од С. М. П.

Криштика и библиографија: Међународни положај Србије од М. С. Пироћанца, Биоград „Смиљев“ штампарија П. Тодоровића 1895 8^о стр. реферат С. М. П.

Издање српске књижевне задруге за 1894 годину (свршетак) реферат Свет. Ст. Симића.

Извори црквенога права, написао С. Поповић предавач богословије у Биограду. Штампарија Петра К. Танасковића, вел. 8^о реферат — н —.

Краћи реферати.

Биљешке.

— Изашао је 16 број „**Бранкова Кола**“ са овом садржином: *Ноћ је свешта...* пјесма од Змајова; *На поштној клупи*, сеоске слике и прилике од П. Адамова; *На олшару српске слоге...* пјесме од Сергија Попића; *Пожар у Москви*, наставак романа Данилевскога; *Ту би требало да су руже*, од Јакобзена; *Света Гора*, од Ј. М. де Вогеа; *Годишњица чешке литературе* од Јарослава Капшера; *Књижевни прикази*; *Књижевне биљешке*; *Прославе*.

„Бранково Коло“ излази редовно сваког четвртка. За Аустро-Угарску цијена му је 5 фиорина. Претплату ваља слати администрацији „Бранкова Кола“ у Срем. Карловцима.

Овај лист заслужује да га држи свака боља српска кућа; а најбоље га препоручују његови сарадници, његово добро уређивање и редовно излажење.

— Изашао је 18 број „**Босанске Виле**“ са овим садржајем: *Чубрановића љуба*, драмска пјесма од Андре Гавриловића. — *Вена звијезда*, од Јелене. — *На дуго, мирно*, од Јуније. — *Превачица*, од Алексе Шантића. — *Свирачи*, ириповијетка од Сержа. — *Божја воља*, одломак из путописа † Ђ. Јовановића. — *Поука*: *Из народног вјерованја и варовања* у Сврњигу, од А. Васиљевића. — *Пивски манастир*, од Ст. Р. Делића. — *Српске*

народне умотворине: Зидане тивског манастира, од Ст. Р. Делића. — Јово Базрђан и Ђулбешекер Мара, од Јове Туте. — Листак.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор., на по године 2 фор. Ђаци добијају лист за 3 фор. Претплата и рукописи шаљу се на уредништво.

„Вјесник Српске Цркве“ излази у мјесечним свескама од 6—8 табака. Цијена му је: За покрајине српске: За годину, с поштарином 6 форината.

Претплата се шаље искључиво Главном одбору Свештеничког удружења у Биоград. (Богословија.)

Рукописи и писма шаљу се уредништву „Вјесника Срп. Цркве“ Биоград. (Богословија). Неплаћена писма не примају се, а рукописи се не враћају.

Садржај септембарске свеске: 1. *Бесједа* Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Михаила, којом је отворио VI. редовну скупштину Свештеничког удружења на дан 23 августа 1895 год. у Биограду. 2. *Члановима Свештеничког Удружења*. 3. *Говор* Протосињела Виктора о поправци свештеничког материјалног стања држан VI. свештеничкој скупштини 23 августа у Биограду. 4. *Сарадницима* „Вјесника Српске Цркве.“ 5. *Мој одговор* на критику свештеника Новака М. Ристовића. 6. *Неколико листића из Археологије*. 7. Критика. 8. Прије и после VI. редовне свештеничке скупштине.

9. Проповјенички дио а) *Бесједа* коју је говорио ректор богословије Архимандрит Фирмилијан, у почетку ове школске године. б) *Ријеч* говорио В. Милојевић парох пишевачки. 10. *Поука* говорио Ст. Петровић парох.

11. Црквени гласник. I Са Истока. II Из Русије. III Из Српских Цркава. IV Са Запада. V Небрегом. VI Књижевни приказ. VII Јанва благодарност.

— **Учитељ**, педагошко-књижевни лист орган учитељског удружења. Уредник Д. Ј. Путниковић, учитељ. **CRNOJEVIC**

Од овог мјесеца „Учитељ“ почиње четнајесту годину свога живота. Прва свеска изашла је с овом садржином:

Чланци: Прва потреба учитељска, од Јов. Миодраговића, професора. *Просветни пасторци*, од М. Јовића, учитеља. *Педагошки преглед* (основно школе образованих народа) од Љ. Давидовића, професора.

Предавања: Размјер на картама, од М. Вел., Дјечија игра „газда и слуга“ од Д. Ј. П., *О животу жаба*, по руском од В. П.

Забавна и поука: Мушкобања, прича Ј. М. Веселиновића. Из школног живота: *Мале добричине* од Ст. М. М. и *Искрице дјечијег мишљења* од Д. П.

Књижевни преглед (оцјене и прикази књига и листова): *Инфекциозне и заразне болести*. — Војиславјева споменица. — *Каламљење дозе* — *Кречњак у културној земљи* — *Књиге срп. књиж. Залруге* — Срп. архив. *цјелокупног љекарства* — *Учит. психологија* — *Школица и народна школа*. Библиографија.

Гласник.

Разговори — Одговори. Новости и биљешке: Министар просвјете — Начелник минист. просвјете — Учитељски распоред — Учит. дом. — Први прилози за дом — Распис минист. просвјете — Учит. школа — Проф. скупштина — Срп. учит. конвикт — Чешка учит. скупштина и др.

Учитељско удружење: Главни одбор — Добротвори и утемељачи — Рад XII учит. скупштине. — Рад главног одбора Одговори благајника. Објава.

„Учител“ излази два пута на мјесец у свескама од 3—4 табака Стаје на годину 10 динара или круна. Претплата се шаље Главном Одбору, а писма, рукописи и књиге на приказ уреднику.

За досадањих 14 година „Учител“ је довољно познат учитељству. Опције, које су излазиле у многим листовима, повољне су, а често су и врло ласкаве биле. У Овој години уредништво ће се бринути да лист још више задовољи читаоце своје. То ће бити могуће тим прије, што се хоноришу чланци штампани у листу.

Коме би лист био непознат, или би желио да му се пошаље прва свеска на углед, нека само изволи јавити своју адресу, па ће му се та свеска послати. Даље се лист не може никоме слати на вересију.

Биоград, 15 септембра 1895. Уредништво „Учитеља.“

Позив на претплату на „Равијољу“ пјесме Миодрага Слободаревића. Њежност и љубав — родољубље, то су одлике свих пјесама, које, у име Бога, ево — мислим — предати читалачком свијету у руке.

Пјесма је мелем ранама, услада сретном животу — ја сам пјевао, не мислећи зла. Та, и пословица вели: „Ко пјева, зла не мисли.“

У пјесмама се огледа сав жар пјесничке ми душе, и мислим, да ме оне неће посрамити, пред друштвом. Мислим, кад буде суђено, те пођем Богу на истину, да ће ме горе — под оним плавим небом, пуним блаженства — дочекати и Бранко и Његуш — и српска младост и српски геније, а, одакле, дај Боже, да Срб више не буде морао пјевати о тужном, већ веселом Косову, а ја — ето пјевам тузи и вају; тек кад — кад се осмјехнем.

Књига ће изнијети у *ВЕДИЧКИМ* *Листи табака*, а израда ће бити укусна. Цијена јој је веома мала, само пола динара.

Пријатељи српске пјесме моле се, да похитају са скупљањем претплате, а исту шаљу *Трговачкој Штампарији Ж. Д. Обреновића* у Љесковцу.

Од одзива пријатеља зависи: хоће ли дјело угледати свијета?

Рок је до 15. Новембра, текуће године.

— Дао сам у штампу другу књигу **Збирке својих педагошких радова**, која ће у брзо изаћи, те се разаслати свакоме, ко за њу пошаље новац.

Уздам се, да ће се на ову и све остале књиге хтјети претплатити у првом реду они, који већ имају прву књигу, јер за то су је сигурно и набавили.

Обраћамо се дакле с молбом на све дојакошње своје претплатнике као и на сваког пријатеља наше младе педагошке књижевности, нека се у кругу својих познаника постарају за што већи број претплатника. Нарочито се надам, да ће г. г. учитељи настојавати да се ова књига набави за школске књижице, приватне учитељске и др. библиотеке и т. д.

У ову књигу улазе чланци:

I. Учительска школа у Црној Гори. II. Шта се до данас радило на удружењу срп. учитељства. III. Поглед на Локсове мисли о васпитању.

И ови су радови награђени од „*Матице Српске*.“ Остале књиге излазиће једна за другом у року од 4—5 мјесеца.

Књига стоји 70 новч. Новац нек се упути на потписаног; а књиге ће се одмах отпремати, чим се доготове.

Прва књига може се још добити (90 новч.) А то је прилика да је сваки набави, ко год жели имати „Збирку“ у комплетном издању.

Скупљачима се уступа из захвалности на труду 10%.

Беловар, 1895.

М. Нешковић
кр. жуп. школ. надзорник.

Нов годишњак. Лијепи број сложне далматинске Србадије без разлике вјере и звања, дошао је на мисао да, у име Божије, покрене: „**Српски Магазин.**“

Кад је вила заплакала за славним Србином Божидаром Петрановићем, његово чедо, омиљени „Српско-Далматински Магазин“, прихватише и брижљиво његоваше два заслужна српска родољуба и књижевника: г. г. Ђорђе Николајевић и Герасим Петрановић. Не може се опорети, да је „Српско-Далматински Магазин“ био за нашу просвјету право благо; ца ће за њу и у далекој будућности бити свијетла и поштована успомена и потсеђати Српство на искрено дужно поштовање према свима и свакоме, чије име свијетли на његовим страницама. Њега ће ево, ако и касно, — али часно, да замијени „Српски Магазин“, који се потреће из једнако племените родољубне тежње.

„Српски Магазин“ биће сваког Србина по свему и свачему, и његово ће бити Брат је мио које вјере био

и

Ни по бабу ни по стричевима
Но по правди Бога истинога.

„Српски Магазин“, штампаће се ћирилицом и латиницом — како му који сарадник приволи. Њему су обећали многи своју моралну помоћ, а неки већ и послали, и то су признати српски књижевници, те ће он бити украшен честитим именима бољих српских сила на перу; а жеља му је још да потетакне, да охрабри почетнике, и да их Српству више прибави.

„Српски Магазин“ доносиће календарску таблицу, и по могућству илустрације из свију српских крајева, и заслужнијех Срба из свију стадежа. Имаће особити обзир на српске народне обичаје, и повјесничке успомене, а заступаће и остало умјетне и забаву.

„Српски Магазин“ излазиће у Новом 1896 год. Цијена му је само 1 ф. (2 круне, или 2 динара). Новци се у напреду не примају. Предбројницима ће се послати на означену пошту само уз поузеће (per Nachnahme).

Чисти приход намијењен је фонду „Српског Гласа“, који у Задру излази, а то како би се допринијело, да овај честити српски бранилац на убавом српском приморју, узмогне двапут недјељно излазити.

Предбројбу примају Уредништва „Српског Гласа“ у Задру (Zara) и „Dubrovnik“, у Добровнику (Ragusa), Српска Књижарница Шпира Петровића у Котору (Cattaro) г, Митар Ј. Катурић, Опћ. тајник у Рисну (Risano) и потписани. Скупљачи добивају сваки десети комад.

Рукописи и све остало шаље се на потписаног. Ради захвалности и лијепе успомене -- биће на крају „Српског Магазина“, штампана имена госпде предбројника.

Молимо све српске листове и друге који су расположени према нашој просвјети, да овај оглас објаве.

Живи, и напредуј српски народе, под благословом Господа!

У Боци Которској, (у Рисну).

Дионисије Миковић, Игуман.

— При закључку листа долеће нам и „Орао“ велики илустровани календар за годину 1896. Уз сарадњу српскијех књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година двадесет друга. Цијена 1. круна. И ове године овај у цијелом Српству омиљени календар дошло нам је читав низ поучних чланака и врло лијепијех слика. Сама слика Књаза Пјесника вриједи 50 новчића. Топло се препоручује свакој српској кући.